

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 19 (661)

2008 m. spalio 4 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

13

Tomas
BARANAUSKAS

Ar Seimo
nariams rei-
kia išmanyti
istoriją?

15

Birutė
ŽEMAITAITYTĖ

Dviejų
lietuvių
ažuolų
jubiliejai

PRENUMERUOKITE !!!

2008 METAMS

„Vorutą“

1 mėn.	–	3.00 Lt
3 mėn.	–	9.00 Lt

Indeksas 0135

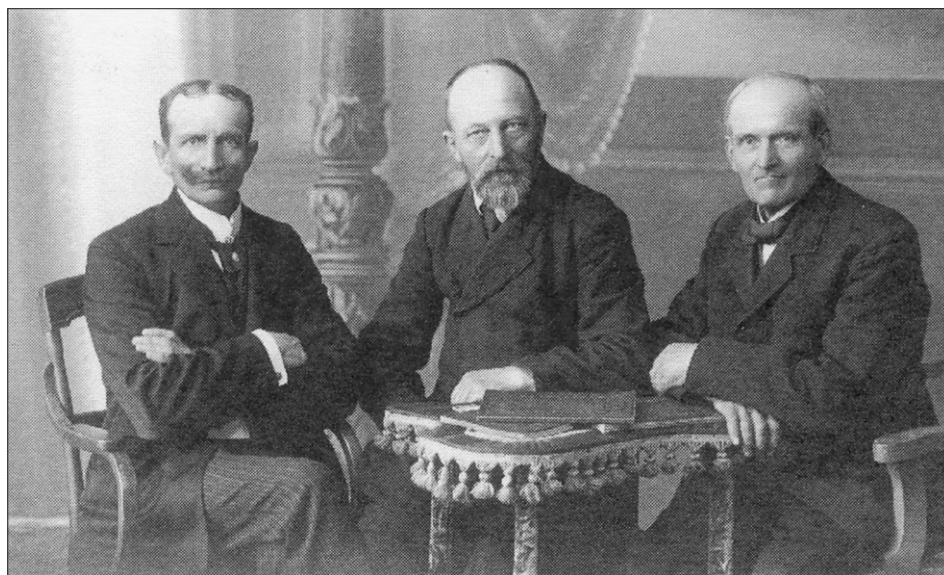
„Vorutą“ galima prenumeruoti
internetu, adresu: www.post.lt
skyrelyje „prenumerata“
pasirinkti laikraštį „Voruta“

Martyno Jankaus 150-metis

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

Tarptautinė mokslinė konferencija „Martynas Jankus: tautinio atgimimo spauda ir spaudos veikėjai“, skirta Mažosios Lietuvos patriarcho 150 metų sukakčiai, su vertimu į rusų, lenkų, anglų kalbas vyko 2008 m. rugsėjo 25 d. (ketvirtadienį) Vilniaus universiteto Senato salėje. Konferencijos pagrindinės temos, siejamos su istorine atitinkamo laikotarpio tematika, kvietė M. Jankaus dvasia ir istoriniu požiūriu aptarti šiuolaikinius knygų leidimo, platinimo, poligrafijos sklaidos bei recepcijos, knygos kultūros įtakos dabarties Lietuvai, jos tautinėms bendrijoms ir išeivijai klausimus. Konferencijos rengėjas – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas.

Pirmoji sekcija, kuriai vadovavo prof. habil. dr. Daiva Kšanienė ir doc. dr. Aušra Navickienė, vadinosi „Martynas Jankus epochos perspektyvoje“. Prof. habil. dr. Domas Kaunas 17-ąją Vilniaus knygotyros konferenciją pradėjo išangos žodžiais, skirtais susirinkusiems pranešėjams bei svečiams, pasidžiaugė produktyviu darbu ir rankraštinio paveldo puoselėjimu. Mokslo reikalų prorektorius prof. Juras Banys anglų kalba trumpai pristatė trijų dienų konferenciją Vilnius–Šilutė–Bitėnai.

Mažosios Lietuvos atstovai K. Lekšas, M. Jankus ir J. Strėkys, 1920 m. kooptuoti į Lietuvos valstybės tarybą

Kas buvo Martynas Jankus?

Iš konferencijoje perskaitytų pranešimų susidarė toks knygnešio Martyno Jankaus – Mažosios Lietuvos spaudos, visuomenės veikėjo, publicisto, Tilžės Akto signataro (1918m.), Mažosios Lietuvos tautinio sąjūdžio veikėjo, buvusio to sąjūdžio simboliu – gyvenimo ir veiklos paveikslas:

Mažosios Lietuvos patriarchas gimė 1858 m. rugpjūčio mėn. 7 d. Bitėnų k., Ragainės apskr., mirė 1946 m. gegužės mėn. 23 d. Flensburge, Vokietijoje. 1993

m. gegužės 30 d. buvo perlaidotas Bitėnų k. kapinėse.

M. Jankus baigė kaimo liaudies mokyklą Bitėnuose, toliau lavinosi savarankiškai, gerai susipažino su Lietuvos istorija. Jo ryžta ginti lietuvių sustiprino pažintis (1878 m.) su J. Zauerveinu. Dvidešimtmetis jaunuolis pradėjo aktyvią tautišką veiklą. 1882 m. ir 1883 m. išleido du savo surinktų dainų rinkinius.

1883 m. pasirodžius „Aušrai“, dos-

Nukelta į 2 p.

Užutrakio dvarą prikėlė iš naujo gyventi

Sigita NEMEIKAITĖ, Trakai

Užutrakio dvaras atgauna savo didybę ir eleganciją

Nukelta į 9 p.

Ribentropo-Molotovo pakto šešėlyje: Nepavergta lietuviška Mielagėnų dvasia, 1939-1953 metai

Ats. gr. dr. Vytautas RAČKAUSKAS

Vilniaus universitetas.

Lietuvos kariuomenės savanorių draugija.

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga

2008-08-09 Mielagėnuose (Ignalinos r.). Iš kairės: Vytautas Račkauskas, Tomas Valentas Alincevičius, Rimantas Čeburnis ir Bronius Pacevičius (LKSD ir LKKSS nariai) prie paminklo „Karo ir pokario aukoms atminti 1939-1953 m.“ (skulptorius Vytautas Talat-Kelpša).

Nukelta į 4 p.

Mažoji Lietuva

Martyno Jankaus 150-metis

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

Atkelta iš 1 p.

niai rėmė ją materialiai, ne vieną kartą gelbėdamas nuo žlugimo rūpinosi laikraščio administraciniais reikalais. Nuo 1884 m. Nr. 4 iki 1885 m. Nr. 8 buvo „Aušros“ atsakomuoju redaktoriumi. Kartu su J. Šliūpu stengėsi surasti kuo daugiau prenumeratorių. Lankėsi Lietuvoje. Su J. Mikšu parengė ir išleido „Lietuvišką „Aušros“ kalendorių ant metų 1894“. Nustojus „Aušrai“ eiti, 1886-1887 m. M. Jankus leido ir redagavo laikraštį „Garsas“. Materialiai parėmė „Varpo“ ir „Ūkininko“ leidimą.

Per I pasaulinį karą M. Jankaus šeima buvo ištremta į Rusiją. Grįžęs iš tremties visuomenės veikėjas aktyviai dirbo puoselėdamas lietuviybę – 1922-1923 m. jis buvo Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto pirmininkas. Po 1923 m. gyveno savo sodyboje Bitėnuose, buvo vadinamas Rambyno sergėtoju. 1939 m. Vokietijai užėmus Klaipėdos kraštą, iki 1944 m. metų gyveno Kaune. Karui baigiantis, hitlerinė kariuomenė M. Jankų iškėlė į Vokietijos gilumą.

M. Jankaus spaustuvė ir leidybinė veikla

1889 m. M. Jankus įsigijo spaustuvę Ragainėje, kurią vėliau perkėlė į Tilžę. Ji veikė iki 1892 m. varžytinių. 1892 m. įsteigė spaustuvę Bitėnuose, kuri dirbo iki 1909 m. varžytinių. Jo išspausdintus ir iš kitų spaustuvių supirktus spaudinius knygnešiai išgabendavo į Lietuvą. Sodyba tapo lyg ir centriniu knygų sandėliu, svarbia užėiga Lietuvos knygnešiams. Prūsijos valdžia M. Jankų baudė apie 40 kartų: areštu, pinigais, grubia prievarta, bet jis išliko tvirtas, atkaklus ir ryžtingas. Turtų neužgyveno – jie buvo paaukoti spaustuvėms įsigyti bei spaudai

Petras Vileišis

leisti. Po spaudos draudimo panaikinimo M. Jankus tęsė knygų spausdinimą, dirbo įvairių kultūrinį darbą. 1928 m. apdovanotas Vytauto Didžiojo II laipsnio ordinu.

Nuo 1883 m. Bitėnuose laikė Didžiojoje Lietuvoje uždraustos lietuviškos spaudos sandėlį. Knygnešiai lietuviškus leidinius gabeno per Vokietijos-Rusijos sieną į Paprūsę, Žemaitiją ir toliau. Mažonoje Lietuvoje nuo 1889 iki 1912 m. veikė M. Jankaus spaustuvė – Ragainėje, Tilžėje, Bitėnuose ir Klaipėdoje. M. Jankus leido pirmąjį savo laikraštį „Garsas“, satyrinį laikraštį „Tetutė“, „Naująją Aušrą“, „Lietuvišką darbininką“, „Ūkininkų prietelių“, „Saulėteką“, „Dienos laps“. Pasirašinėjo įvairiais slapyvardžiais. Savo spaustuvėje išspausdino apie 360 lietuviškų knygų ir 25 periodinius lei-

dinius. Pats parašė arba parengė tautinio sąmoningumo ugdymui skirtas 45 publicistines ir grožines knygas, kalendorius, rašė eilėraščius, rinko ir skelbė tautosaką.

M. Jankus spaudos darbą siejo su lietuvišku politiniu sąjūdžiu, atvirai paskelbė ir siekė Mažosios Lietuvos prijungimo prie Didžiosios Lietuvos.

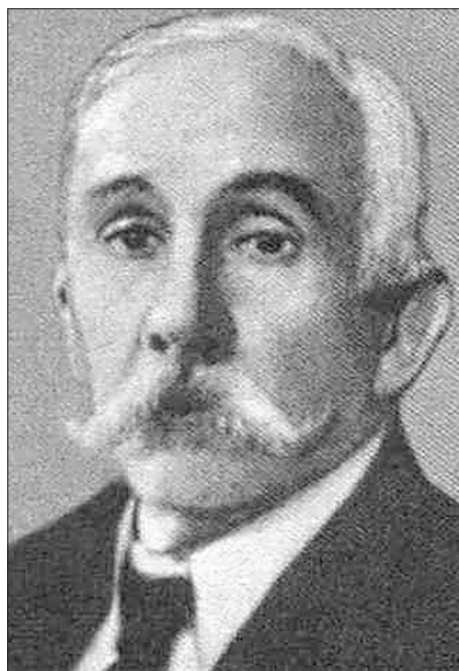
Prof. habil. dr. D. Kaunas pristatydamas įdomų savo pranešimą „Martyno Jankaus spaudos ir leidybinės veiklos vaidmuo tautiniame sąjūdyje“ pabrėžė tai, kad reikia neišleisti iš akių M. Jankaus asmenybės tapatumo. Mažosios Lietuvos spaudos veikėjo veikla vyko 1889-1923 m. ir aprėpė penkias vietas, nors teko maskuotis. M. Jankus bendradarbiavo su lenkų revoliucionierių grupe, tačiau nėra aiški to baigtis. Jis nepaisė politikos; spausdino visiems. Anot prof. D. Kauno, periodika buvo dviejų dalių: paties M. Jankaus leista ir užsakovų. Jo leidiniai priskiriami retenybių kategorijai.

M. Jankus ir Mažosios Lietuvos muzikinė kultūra bei bendradarbiavimas su P. Vileišiu

Prof. habil. dr. muzikologė Daiva Kšanienė savo pranešimą „Martyno Jankaus indėlis į Mažosios Lietuvos muzikinę kultūrą“ pradėjo paties M. Jankaus įdainuota daina „Ant kalno rugiai“. M. Jankus kartu su savo šeima ilgaus vakarais namuose mėgdavo padainuoti. Mažosios Lietuvos spaudos veikėjas prisidėjo sudarant rinkinius: „Dainų balsai“ ir „Giesmių balsai“ (liuteroniškas). 1885 m. jis dalyvavo Tilžėje įkuriant pirmąją krašto lietuvių draugiją „Birutė“, 1889-1892 m. buvo jos pirmininkas. Draugija, veikusi 1885-1914 m., suaktyvino lietuvininkų visuomeninę veiklą. Tilžės giedotojų draugijos tikslas buvo puoselėti lietuviybę. Choras atlikdavo lietuviškas dainas ir giesmes, dainuojamąjį M. Jankaus repertuarą, vaidintojai vaidino lietuviškus veikalus. Per visą draugijos laiką buvo surengta ne taip mažai viešų pasirodymų, ir aišku, tas negalėjo neturėti reikšmės Mažosios Lietuvos lietuvių visuomenei.

1918 m. Tilžės Akto signataras labai palaiškė pirmąją dainų šventę, kurioje skambėjo lietuviškos dainos, gaivino, puoselėjo bei platino liaudies dainas. Pasak prof. D. Kšanienės, M. Jankus savita linija išsiskyrė muzikinėje kultūroje. Profesorės pranešimą užbaigė dar kelios Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjo įdainuotos dainos.

Pranešime „Martyno Jankaus ir Petro Vileišio ryšiai“ jų sąsajas nagrinėjo prof. habil. dr. Jonas Aničas. Inžinierius Petras Vileišis (1851-1926) prekiaavo „Vilniaus žinių“ spaustuvės leidiniais ir kita lietuviška spauda, išleista Lietuvoje bei užsienyje. Ypač propagavo spaudos draudimo laikotarpio leidinius. Vilniuje įsteigė mechanines žemės ūkio padargų dirbtuves (1900 m.), spaustuvę lietuviškoms knygoms leisti (1904 m.) ir lietuviškų knygų knygyną (veikė iki 1913 m.). Jame galima buvo nusipirkti visas P. Vileišio (P. Nėrio) parašytas bei išverstas knygeles. Knygynas tapo lietuvių kultūros veikėju, rašytojų, leidėjų susibūrimo centru. 1904 m. gruodį P. Vileišis pradėjo leisti pirmąjį legalų lietuvišką dienraštį „Vilniaus žinios“ (ėjo iki 1909 m. kovo mėn.), pats jį redagavo. Vėliau savo darbus spausdino Mažonoje Lietuvoje M. Jankaus ir kt. spaustuose, keli leidiniai buvo išleisti JAV. Dirbdamas Rusijoje, P. Vileišis kartu su keliais lietuviais geležinkelininkais padėdavo knygnešiams gabenti uždraustas knygas. Pasak J. Aničo, P. Vileišis M. Jankui rašydavo dalykinius laiškus, dovanojo knygeles, rėmė jo veiklą. O.M. Jankus platino didesnę dalį P. Vileišio raštų. Tačiau neaišku, ar asmeniškai jie kada nors buvo susitikę.

Eduardas A. Volteris

E. A. Volterio tyrinėjimai Lietuvoje ir bibliografinė informacija apie M. Jankų

Viešnia iš Rusijos mokslo akademijos bibliotekos dr. Nailja V. Bekšanova rusų kalba savo pranešimu „Rytų Prūsijos lietuviškieji leidiniai Rusijos mokslo akademijos bibliotekoje“ pristatė Sankt Peterburgo lietuviškąjį fondą, biblioteką, kurioje saugomi ir lietuviški leidiniai, papasakojo apie žymų mokslininką Eduardą A. Volterį (1856-1941), kuris sieja tris valstybes - Latviją, kurioje gimė, aktyviai bendradarbiavo su šios šalies mokslininkais ir kultūros veikėjais, Rusiją, kurioje praleido daug akademinės bei kultūrinės veiklos metų, ir Lietuvą - jos tyrinėjimams skirta didžiausia dalis mokslininko darbų. Minėtini trys didžiausi E. A. Volterio nuopelnai lietuvių dialektologijai, pirmiausia – lietuvių tarmių rinkimo iniciatorius ir rinkėjas, antra – lietuvių tarmių klausimyno sudarytojas; deja, mūsų dialektologai šiuo klausimynu nebesinaudojo. Galiausiai E. A. Volteris buvo Lietuviškosios chrestomatijos (Sankt Peterburgas, 1901-1904 m.), kurioje yra ir senosios raštijos paminklų ir tarminių tekstų, autorius, nepaprastai daug nuveikė per labai trumpą laiką.

Viešnia taip pat pademonstravo J. Basanavičiaus rinkinio „Ožkabalių dainos“ (1893) ir „Apšvietos“ (1893) viršelius, E. A. Volterio ekslibrisą, du antspaudus ir kt.

Pranešimą „Iš bibliografinės informacijos apie Martyną Jankų sklaidos istorijos“ perskaitė prof. dr. Osvaldas Janonis. Jis pasakė, kad „jei ne bibliografija, klaidžiotume rūkuose“. Profesorius apie Mažosios Lietuvos spaudos veikėją (apie paskelbtas penkias naujas M. Jankaus knygas, laikraštį „Saulėteką“ ir pan) medžiagą rinko bibliografijose. Mažosios Lietuvos bibliografų darbų apie M. Jankaus leidinius nėra daug, tačiau apie tai gausu monografijų. Prof. O. Janonis paminėjo prof. D. Kauno monografiją. Baigdamas dar priminė, jog reikėtų parengti M. Jankaus personalinę bibliografinę rodyklę.

Antroji sekcija vadinosi „Spauda ir spaudos veikėjas tautiniame sąjūdyje“. Jos metu buvo perskaityti 8 pranešimai, per trečiąją sekciją „Spaudos medijos informacijos sistemoje“ – 4 pranešimai.

Rugsėjo 26 d. (penktadienį) buvo surengta išvyka į Šilutę ir Bitėnus. Konferencija vyko Šilutės raj. savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešojoje bibliotekoje, kurioje per ketvirtąją sekciją „Martynas Jankus ir jo paveldo apipavidalinimas“, buvo perskaityti 7 pranešimai.

Rugsėjo 27 d. (šeštadienį) Bitėnų Martyno Jankaus muziejuje surengta penktoji sekcija „Martynas Jankus ir tėviškė“, kurioje perskaityti 3 pranešimai. Po kiekvienos sekcijos vyko diskusijos.

Šis mokslo renginys turėtų skatinti rankraštinio ir knygos kultūros paveldo tyrimus.

Perspektyvių praeities spaudos ryšių bei tradicijų atodangai bei pritaikymui dabarties Lietuvos ir kaimyninių šalių bendradarbiavimui gera prielaida yra įvairiapusiškos M. Jankaus veiklos įvertinimas.

Naujieji mokslo metai Karaliaučiaus krašte

Emilija Algaudė BUKONTIENĖ

Lietuvių kalbos ir etnokultūros mokytoja

Greitai prabėgo vasaros atostogos, rudenį laukia atskubėję rūsūs. Skambutis sukvieta į klases ir Karaliaučiaus krašto moksleivius, besimokančius lietuvių kalbos.

Šiame krašte dirbantiems mokytojams ir moksleiviams vasara buvo turininga. Moksleiviai važiuoja į ekskursijas po Karaliaučiaus kraštą ir Lietuvą, dalyvavo vasaros stovyklose Lietuvoje, Žemaičių etnomuzikavimo ir liaudies amatų kursuose Kelmėje. Mokytojai žinių sėmėsi seminaruose Vilniuje ir Baltarusijoje.

Rugsėjo 13 dieną lietuvių kalbos ir etnokultūros mokytojai susirinko Tilžėje į tradicinę konferenciją, skirtą mokslo metų pradžiai. Joje dalyvavo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Kaliningrado švietimo ministerijos, Socialinės pedagoginės kolegijos Įsruityje (Černiachovske), Mažosios Lietuvos fondo, Marijampolės atstovai. Susirinkusius eilėmis, dainomis, šokiais pasveikino Tilžės (Sovetsko) lopšelio-darželio „Šaltinėlis“ lietuviškos grupės vaikučiai (auklėtojos Regina Kopkova ir Sandra Tkačenko, vedėja Tatjana Jaroc).

Lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas Aleksas Bartnikas pasveikino mokytojus su naujaisiais mokslo metais, linkėjo stiprybės ir sėkmės mokant lietuvių kalbos. Pirmininkas apžvelgė praėjusius mokslo metus, kalbėjo apie aktualiausias darbus šiais mokslo metais. Sveikinimo žodį tarė Kaliningrado švietimo ministerijos atstovas Vladislav Burdeinyj, linkėjo sėkmingo darbo ir padėkojo už bendradarbiavimą Lietuvos Švietimo ministerijai, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui, Mažosios Lietuvos fondui. Sėkmės linkėjo ir Tilžės (Sovetsko) lietuvių tautinės-kultūrinės autonomijos pirmininkas Algis Paukštys. Kaliningrado srities socialinės-pedagoginės kolegijos direktorius Jurij Komarnickij pasidžiaugė, kad kolegijoje kasmet organizuojama lietuvių kalbos olimpiada. Su naujaisiais mokslo metais sveikindama Mažosios Lietuvos fondo atstovė Rūta Mačiūnienė linkėjo dirbti taip, kad moksleiviai išmokyti kalbėti lietuviškai.

Violeta Raulynaitienė perdavė Departamento generalinio direktoriaus Antano Petrausko sveikinimus ir padėkojo už bendradarbiavimą Kaliningrado srities institucijoms.

Departamento užsienio lietuvių skyriaus lituanistinio švietimo poskyrio vedėja Daiva Žemgulinė kalbėjo apie lituanistinio švietimo aktualijas. Šiais metais 30-tyje pasaulio valstybių veikia 191 lietuviško švietimo įstaiga, kuriose mokosi 7400 moksleivių. Karaliaučiaus krašte veikia 26 švietimo įstaigos: 18 lietuvių kalbos ir etnokultūros fakultatyvų, 4-iose mokyklose lietuviškos klasės, 2-ose – lietuviškų klasių pamokos, dvi lituanistinės mokyklos ir lietuviška darželio grupė. Iš viso Karaliaučiaus krašte lietuvių kalbos mokosi 915 mokinių (2007 metais mokėsi 1200). Sutartys dėl darbo pasirašytos su 20 mokytojų, 2 kultūros darbuotojais ir 1 dėstytoja.

Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija aprūpina reikiama vadovėliais. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas – pratybų sąsiuviniais, žurnalu „Gimtas žodis“, „Žvirblių takas“, prenumerata, metodinėmis mokymo priemonėmis, raidynais, tautine simbolika ir atributika. 6 mokytojai praeitais mokslo metais dalyvavo Departamento organizuotame kvalifikacijos kėlimo seminare. Mokslo ir studijų lituanistinėje savaitėje dalyvavo

ir studentai iš Kaliningrado I. Kanto universiteto. Jie susipažino su Lietuva, dalyvavo ekskursijose. Šią vasarą 100 vaikų iš 25 kraštų pabuvojo Lietuvos vasaros stovykloje, 14 iš jų Karaliaučiaus krašto moksleiviai.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento užsienio lietuvių skyriaus lituanistinio švietimo poskyrio vyriausioji specialistė Aušra Dumbliauskienė supažindino su ataskaitų paruošimo aprašais, užsienio lietuvių finansavimo eiga, paraiškų paramai gauti pateikimu. Raginės (Nemano) 2-os vidurinės mokyklos mokytoja Loreta Chasijeva papasakojo apie lietuvių kalbos mokymą. Mokykloje dirba keturi lietuvių kalbos ir etnokultūros mokytojai ir vienas muzikos mokytojas. Jie pasiskirstę atskiras veiklos sritis. Lietuvių kalbos besimokantys moksleiviai dalyvauja mokyklos renginiuose, švenčia lietuvių tautos šventes, dalyvauja visuose Karaliaučiaus krašte organizuojamuose renginiuose, pažymi atmintinas dienas, važiuoja į ekskursijas. Mokykla bendrauja su Šiaulių Saulėtekio vidurine mokykla.

Marijampolės kolegijos Edukologijos ir socialinio darbo fakulteto dėstytojos pranešimo tema – „Lietuvių kalbos gebėjimų ugdymas organizuojant integruotą veiklą“. Dėstytoja pristatė metodinę medžiagą „Lietuvių kalbos igūdžių tobulinimas“, kuri skirta Suvalkų, Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) bei kitų pasienio regionų mokyklų mokytojams, moksleiviams, studentams. Leidinyje pateiktos krašto pažinimo temų nagrinėjimas mokant lietuvių kalbos, supažindinimas su Lietuvos istorija, tautosaka, kalendorinėmis šventėmis, pateikti svarbiausieji raiškiojo skaitymo klausimai. Leidinys išleistas lietuvių ir rusų kalbomis, gausiai iliustruotas ir labai reikalingas mokant lietuvių kalbos.

Svečiams ir kai kuriems mokytojams, dalyvavusiems konferencijoje, buvo įteikti Karaliaučiaus krašto lietuvių kalbos mokytojų asociacijos padėkos raštai.

Kelionės išlaidas, kaip ir visada, apmokėjo Mažosios Lietuvos fondo atstovė Rūta Mačiūnienė.

Po oficialios dalies susirinkusieji klausėsi Tilžės (Sovetsko) kūrybos namų kolektyvų nuotaikingo koncerto, nusifotografavo bendrai nuotraukai.

Autorės nuotr.

Kalba TMID darbuotoja Aušra Dumbliauskienė

Konferencijos dalyviai Tilžėje

Darželinukų pasirodymas

Ribentropo-Molotovo pakto šešėlyje: Nepavergta lietuviška Mielagėnų dvasia, 1939-1953 metai

Ats. gr. dr. Vytautas RAČKAUSKAS

Vilniaus universitetas,

Lietuvos kariuomenės savanorių draugija,

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga

Paminklą atidengė Kazimiera Prunskienė ir Česlovas Juršėnas

Atkelta iš 1 p.

Kas yra Mielagėnai?.. Ir kodėl Mielagėnai?.. Mielagėnai – tai nedidelis, su 274 gyventojais (2006 m. surašymo duomenimis), miestelis, seniūnijos cen-

krašto 1939-1953 m. istorijos pateikimas ir analizė labai gerai atspindi Ribentropo-Molotovo pakto liūdnąsias pasekmes ne tik šiam kraštui, bet ir visai Lietuvai. Tokios mintys „lindo į galvą“ šių metų

Savanoriai Tomas Valentas Alincevičius; Bronius Pacevičius, Vytautas Račkauskas, Rimantas Čeburnis prie Mielagėnų bažnyčios

tras, Ignalinos rajone. Ir pati Mielagėnų seniūnija nedidelė: plotas 115,1 km², 40 kaimų, bendras gyventojų skaičius 1121 žmogus. Apylinkės mažai miškingos, visur plyti dirbama žemė, pievos. Bet Mielagėnų kraštas (parapija) turtingas... deja, okupacijomis ir netektimis. Šio

rugpjūčio 9 d. Mielagėnuose, stovint su kolegomis Garbės sargyboje ir laikant Lietuvos trispalvę, prie atidengiamo paminklo „Karo ir pokario aukoms atminti 1939-1953 m.“ bei klausantis Mielagėnų pagrindinės mokyklos istorijos mokytojos Valės Švarcienės pasisakymo „kam gi iš

Paminklinį akmenį, skirtą Mielagėnų miesto 240 metinėms paminėti, šventino vyskupas Juozas Tunaitis

tiesių skirtas šis paminklas“... Paminklas buvo atidengiamas, švenčiant Mielagėnų 240 metines: 1768 m. Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Stanislovas Augustas suteikė Mielagėnams metinių prekymečių ir savaitgalinių turgų privilegiją. Minėtą Garbės sargybos grupę sudarė 4 atsargos kariai savanoriai iš Vilniaus, Lietuvos trispalvę „iš šonų lydėjo“ Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių draugijos (LKKSS) ir Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos (LKRKA) vėliavos.

Iš pradžių apie okupacijas, kurių šis kraštas patyrė turbūt daugiausia Lietuvoje ir apie liūdnąją statistiką – krašto žmonių žūtis ir netektis...

1795 m. po III-ojo Abiejų Tautų Respublikos (Žečpospolitos) padalijimo visą Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę (LDK), taip pat ir Mielagėnų parapiją 120 metų okupavo carinė Rusija, po to 1915-1918 m. – kaizerinė Vokietija. Paskelbus 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Respublikos Nepriklausomybę, Mielagėnų parapijoje lietuviškos valdžios neatsirado – paskui atsitraukiančius vokiečius atslinko bolševikai, kurie tik vėliau, 1919 m. pabaigoje, buvo Lietuvos kariuomenės išstumti ir kolkas į šį kraštą nesikėsino (1920-07-12 Lietuvos-Rusijos taikos sutartis). Bet tik atsiradus lietuviškai valdžiai, jau kitais metais – naujo okupanto, Lenkijos generolo, Liucijano Želigovskio „draugiškas vizitas“ su savo kariauna (1920-10-09) ir Rytų Lietuvoje atsiranda negirdėtas darinys – lenkiška „Vidurio Lietuvos valstybė“ (pagal tuometinę lenkišką viziją, Vakarų Lietuva – tai mūsų Žemaitija, o Rytų Lietuva – gudiškosios LDK žemės), kuri po 2 m., gyventojams „džiaugsmingai norint“, prisijungia prie Lenkijos valstybės. Taip lietuviški Mielagėnai iki 1939 m., kaip ir visa Rytų Lietuva – Vilnijos kraštas, lieka inkorporuoti į Lenkijos sudėtį. Šiuos laikotarpius – 1795-1914 m. ir 1915-1939 m. - galima įvardinti kaip paskutinių LDK savarankiškumo likučių netekimu ir Lietuvos Nepriklausomybės kovų rezultatu. Šis laikotarpis pačiai Lietuvai (1795-1939 m.), kaip valstybei, buvo kiek nepalankus, tiek ir teigiamas: Lietuva neteko daugiau kaip pusę savo teritorijos ir gyventojų, bet atstatė ir išlaikė valstybingumą, nutraukdama Liublino laikų (1569-07-03) unijos saitus su Lenkija. Tuo metu Mielagėnų netrypė gal tik okupanto „bermontininko batas“.

1939 m. Vokietija užpuola Lenkiją, prasideda II pasaulinis karas ir... Lenkijos okupuotų lietuviškų kraštų vyrų ėmimas į karą. Nuo čia ir pradėsim, pasirem-dami Jono Bajorūno knyga „Mielagėnų kraštas“ (2003 m.) ir V. Švarcienės pa-

sakojimu, minėti liūdnąją Mielagėnų krašto statistiką, kurios priežastis - dviejų diktatūrų, hitlerinės Vokietijos ir stalinistinės Sovietų Sąjungos, padalyta Europa. Mielagėniškai mobilizuojami į Lenkijos kariuomenę, dalyvauja kare ir Lenkijai kapituliuojant, bėga link namų. Vieni žūva fronte, kiti traukdamiesi nuskesta Vysloje, taip Mielagėnai netenka 6 vyrų.

Iš rytų 1939 m. Lenkijos Respublikos tuometinę teritoriją okupuoja Sovietų Sąjunga (pagal Ribentropo-Molotovo pakto susitarimą) ir Vilnijos kraštas atsiduria po „sovietų skraiste“. Apimti „geraširdiškumo“ sovietai 1939 m. gražina Vilnių su aplinkinėmis žemėmis Lietuvai, pridėdami ir „keletą sovietinių karinių garnizonų“ tvarkai palaikyti (prisiminkite tarpukario pasakymą „Vilnius – mūsų, o mes – rusų“). Deja, Mielagėnų „lietuviškas kampas“ lieka Sovietams ir prijungiamas prie Baltarusijos sovietinės respublikos. Per šį „baltarusišką laikotarpį“ (1939-1940 m.), kurio nepatyrė diduma Lietuvos, ir „pirmąjį sovietinį lietuvišką laikotarpį“ (1940-1941 m.), kurio metu Mielagėnų valsčius prijungiamas prie sovietų okupuotos Lietuvos, žuvo ir dingo be žinios net 13 mielagėniškių: vieni bandė bėgti į Lietuvą ir buvo nušauti, kiti žuvo atsitiktinai pačiuose Mielagėnuose ir jo aplinkiniuose kaimuose, treči išvežti kaip buožės į Sibirą ir ten mirė nuo nepakeliamų darbų anglies kasyklose.

1941 m. „vienam draugui užpuolus kitą“ (Vokietijai Sovietų Sąjungą), Mielagėnai, kaip ir visa Lietuva, patenka po hitlerinio vokiško okupanto jungu. Šios okupacijos laikotarpiu (1941-1944 m.), Mielagėnų valsčius netenka (žūva ar dingsta be žinios) 15 lietuvių: vieni tarnavo vokiečių kariuomenėje ir žuvo Rytų fronte bei kovose su baltarusiškais raudonaisiais partizanais, kiti buvo nubausti hitlerininkų kaip sovietiniai ar lietuviško antinacistinio judėjimo aktyvistai, treči tiesiog kaip įkaitai. Pavyzdžiui, raudoniesiems partizanams nušovus Švenčionių komisarą fon Beką, buvo nutarta sušaudyti 400 vietinių gyventojų įkaitų, tarp jų papuolė ir 5 mielagėniškiai. Raudonieji partizanai vykdė, vietinių gyventojų atžvilgiu, ir „tiesioginį savo teisingumą“, taip 1944 m. pradžioje sušaudė 3 mielagėniškius. Taip pat vykdant hitlerininkams žydų tautos genocidą, Mielagėnuose buvo suimtos 15, gretimame Salomenkos kaime - 2 žydų šeimos (tai nemažiau 65-70 žmonių, jei sakysim, kad šeimoje mažiausiai buvo 4 žmonės – tėvai ir pora vaikų), nuvežtos į Švenčionių poligoną ir sušaudytos (tikslus žuvusių žydų – mielagėniškių - skaičius nenustatytas). Tai vyko 1944 m. spalio

Nukelta į 5 p.

Ribentropo-Molotovo pakto šešėlyje: Nepavergta lietuviška Mielagėnų dvasia, 1939-1953 metai

Ats. gr. dr. Vytautas RAČKAUSKAS

Vilniaus universitetas,

Lietuvos kariuomenės savanorių draugija,

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga

Atkelta iš 4 p.

mėnesio 7-8 dienomis, kai iki Raudonosios Armijos „atvadavimo“ buvo likusios suskaičiuotos dienos...

1944 m. Mielagėnus, kaip ir visą Lietuvą, „draugiškai aplanko“ ir jau ilgam apsistoja nuo 1918-1919 m. „pažįstama“ Raudonoji Armija ir ant jos durtuvų atnešta sovietinė valdžia (Lietuva Nepriklausomybę atstato tik 1990 m. kovo 11 d., o okupacinė sovietinė, vėliau įvardyta tikruoju vardu – rusų, armija palieka galutinai Lietuvą tik 1993 m. rugpjūčio 31 d.). Tik atsiradusi sovietinė valdžia, skelbia vietinių vyrų mobilizaciją į Raudonąją Armiją, jaunuoliai pradeda slapstytis, juos gaudo ir šaudo. Taip Mielagėnai netenka dar 9 savo gyventojų. Vėliau, supratę okupantų kėslus, dalis gyventojų pasitraukia į miškus partizanauti. Pokario metu, 1944-1953 m., kai vyko organizuotas partizaninis pasipriešinimas, žuvo 29 (pagal kitus duomenis - 24) partizanai ir ryšininkai, kilę iš Mielagėnų valsčiaus (parapijos). Vieni žuvo kovose, kiti nusišovė patekę į apsuptį. Pasakojama, kad norėdami palaidoti žuvusius ir išniekintus partizanų kūnus, giminės papirkdavo sribų vadus, šie paleisdavo savo pavaldinius namo pailsėti, nusiprausti, o po nakties vietoj partizanų palaikų priešais sribyną rasdavosi šviežiai išpurentos žemės pėdsakų Mielagėnų kapinėse. Todėl manoma, kad kapinėse yra palaidota nemažai partizanų ir ryšininkų, bet ne visų vardai, pavardės ir vietos yra žinomos, todėl prie Mielagėnų pagrindinės mokyklos stovi bendras paminklas visiems žuvusiems partizanams (minėtas sribynas buvo priešais mokyklą). Vietiniai gyventojai partizanavo Antanų, Didžiagirio miškuose. Didelių mūšių Mielagėnų krašte nebuvo, bet susirėmimų ne vienas, kai kurie partizanams baigėsi tragiškai, kitų metu „i kailį“ gavo sribai ir enkedvistai. Pavyzdžiui, Naujųjų 1945-ųjų naktį, išgavę iš žalio, 18-čio, partizano slaptažodį, baudėjai Antanų miške netikėtai užpuolė Karužio būrio partizanų bunkerį: žuvo, pasak vieno, 40, pasak kitų, 29 partizanai, iš jų ir pats vadas Karužis (dalis žuvusių partizanų buvo iš gretimų valsčių). Po šio įvykio, okupantai ir jų pakalikai sribai (mielagėniškių vadinti „strebkais“) išdrąsėjo ir bandė 1945 m. vasario 15 d. susitikti Jačiūnų kaime ir šukuoti aplinkinius miškelius... bet Jačiūnuose stovyklavo 100 gerai ginkluotų partizanų būrys (vadas Jonas Kamarauskas-Karijotas). Per susišaudymą, partizanai 10 strebkų paėmė ir nelaisvę: 4-is rusų tautybės sušaudė, 6-is lietuvius paleido, laikydami „paklydusioms avelėm“. Ne-trukus, su trim „padvadom“ atskubėję, NKVD kareiviai partizanus palaikė savais ir buvo už žioplumą nubausti įnirtinga ugnimi: žuvo, pasak vieno, 6, pasak kitų, 8 enkavedistai. 1946 m. gegužės 21 d. Didžiagirio miške, narsiai dengdama 4 partizanų atsitraukimą, žuvo partizanė Aldona Žilėnienė, kurią po mūšio Daugėlišio valsčiaus MVD viršininkas Demidovas apibūdino vienu sakiniu „Vot eto byla baba, to baba“ („Va, tai buvo moteris - tai moteris“). Visų susirėmimų ir nepamėnėsi, gal tik norėtusi dar paminėti Mielagėnų krašto Gilūtų kaimą, iš kurio net 11 vyrų buvo išėję partizanauti. Pokaryje be partizanų žuvo ar mirė ištremti į lagerius ir niekuo

nekalti žmonės (apkaltinti ryšiais su partizanais). Pavyzdžiui, 10-metis Robertas Urbonas iš minėtų Gilūtų kaimo, eidamas į mokyklą, išsigando atvažiuojančių sovietinių kareivių ir puolė slėptis pirmoje pasitaikiusioje sodyboje: atbėgė iš paskos kareiviai, surado berniuką ir nušovė, taip pat nušovė ir jį slėpusią šeimnininkę Juzę Strigienę. Taip Mielagėnų kraštas neteko dar 8 savo žmonių. Du vietinius kaimus - Jačiūnus ir Radučius - ištiko Pirčiupių likimas: sovietiniai okupantai žmones sušaudė, kaimelių trobesius sudegino lig pamatų. Pirmajame kaime žuvo 6 vyrai, antrajame – 7 vyrai ir moterys, daugiausia jaunuoliai. Išsamiai apie „Radučių kaimo tragediją“ rašyta laikraštyje „Savanoris“ (2006 m., Nr. 9-10 (369-370)).

Pokaryje taip pat žuvo 29 mielagėniškiai, tarnavę sovietinės valdžios struktūrose: vieni buvo sribais, kiti – apylinkių pirmininkais, treči sovietiniais aktyvistais. Vieni žuvo fronte, kovodami Raudonosios Armijos pusėje, kitus nušovė partizanai. Tiek knygoje, tiek mokytoja juos savo pasakojime apibūdino vienu sakiniu: „Jie taip pat buvo mūsų kraštiečiai, mūsų kaimynai...“

Taigi sudėjus visas aukas, prarastas 1939-1953 m. laikotarpyje, pasak mokytojos V. Švarcienės, susidarytų išpūdingas skaičius - 138-140 žmonių (be žydų šeimų). O su žydais susidarytų virš 200 žuvusiųjų. Šiuos niūrius skaičius labai taikliai apibūdino Erikas Maria Remarkas savo knygoje „Juodasis obeliskas“ (1956 m.): „Vieno žmogaus mirtis yra mirtis, o dviejų milijonų mirtis - tik statistika“ (šios, kiek pakeistos, frazės autorystė, šiais laikais, klaidingai priskiriama vienam iš didžiausių XX a. diktatorių Josifui Stalinui). Ir atrodytų „nuogi skaičiai – širdies nevirpina“: Mielagėnų valsčiuje 1939 m. gyveno 4690, 1950 m. – 4033, o 1957 m. – jau tik 3375 žmonės, gyventojų per 1939-1950 m. laikmetį sumažėjo 14,0 % (657 žmonės), iš kurių 4,3 % žuvo (200 žmonių). Gal geriau suvokiama „tokia“ Molotovo-Ribentropo pakto pasekmė Mielagėnų valsčiui: Mielagėnų valsčius neteko kas 7-o savo gyventojų (kas žuvo, kas pasitraukė į Vakarus, kas buvo ištremtas į Rytus, kas išsislapstė ar ieškojo geresnės duonos miestuose), kas 23-ias mielagėniškas žuvo. Ir deja, žuvo daugiausiai, jauni vietiniai žmonės, kurie galėjo būti puikia nepriklausomos Lietuvos ateitimi ir Mielagėnų krašto ūkio klestėjimo garantu. Ir taip visoje Lietuvoje... vienu skaudžiau, kitur mažiau... o jei nebūtų buvę, gal Lietuvą, o ne Daniją laikytų Europos mėsos ir pieno aruodu... kas žino...

Tokios mintys sukosi galvoje, stovint garbės sargyboje ir stebint taip ir nepavergtus Mielagėnų žmones, šnekančius lietuviškai ir linksmai dalyvaujančius miestelio jubiliejuje: išskilmingos eitynės link minėto paminklo su vyskupu Juozu Tunaičiu priešakyje; Šv. Mišios Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje, kur klebonauja Marijonas Savickas – vienas iš pagrindinių jubiliejinės šventės iniciatorių; naujo Mielagėnų herbo ir vėliavos – auksinis išžambus kryžius žaliai fone – pristatymas ir šventinimas (simbolikos patvirtinimu Lietuvos hieraldikos komisijoje labiausiai rūpinosi žurnalistas ir leidėjas Danas Kaukėnas); iš Mielagėnų krašto kilusio fotomenininko Alfredo Girdziušo dokumentinė fotoparoda „Atmintis“; daug kitų garbingų mielagėniškių ir

Iš kairės: kunigas Antanas Valatka, Mielagėnų parapijos klebonas Marijonas Savickas, Tverėčiaus parapijos klebonas Stepas Tunaitis, diakonas Rimas Kalmatavičius (antrame plane), arkivyskupo ceremonininkas klierikas Jonas Naujokaitis, vyskupas Juozas Tunaitis. Kalbėjo Mielagėnų apylinkės seniūnė Milda Bieliniene

Prie paminklo, skirto Mielagėnų krašto karo ir pokario aukoms atminti (1939-1953 m.)

svečių; vėliau vyko kermošius, koncertas, o vakare ir gegužinė.

Keletas žodžių apie fotoparodą „Atmintis“: gimė ji kelionėse po Lenkiją su Lietuvos kariuomenės atsargos savanoriais (2008-07-05/07, lietuviškasis Suvalkų trikampis - apie tai rašyta laikraščiuose „Voruta“, 2008-08-09, Nr.15 (657), 9 psl.; 2008-07-11/14, Žalgirio mūšio, Dariaus ir Girėno žūties vietos, Marienburgio pilis ir kt. – „Trakų žemė“, 2008-07-19, Nr. 29 (508), 1,7 psl.). Šią fotoparodą (virš 40 stendų), pirmą kartą pristatytą šių metų rugpjūčio 2 d. Bernotuose (Ignalinos raj.), po demonstravimo Mielagėnuose (9 d.)

buvo galima pamatyti rugpjūčio 20-24 d. Vilniaus igulos karininkų ramovėje. Mielagėniškiams „Atmintis“ pristatyta kaip lietuvių ir Lietuvos istorijos puoselėjimas kitame Lietuvos pakrašty - į vakarus nuo dabartinės Lietuvos. Manome, kad ši puiki paroda ir toliau keliaus po Lietuvą...

Lietuva šiame kampelyje, vadinamame Mielagėnų kraštu, tikrai gyva... pirmiausia savo nuoširdžiais, savo kraštą mylinčiais žmonėmis. Tokia linksma gaida ir norisi baigti savo pamąstymus apie Mielagėnų krašto istoriją ir gyventojus.

Alfredo Girdziušo nuotr.

„VORUTOS“
KULTŪROS PRIEDAS
RYTŲ LIETUVAI

2008 10 04 Nr. 32 (40)

Lietuviškas baras

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Lietuvos lenkus kviečiame neatsisakyti savo istorijos, kilmės, kultūros, kalbos ir savasties

Nurodžius kai kuriuos Lenkų rinkimų akcijos padarytus įstatymų pažeidimus, ši partija paskleidė daug dezinformacijos ir vėl skelbia, esą mes „kovojame“ su lenkais. Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įstatymų pažeidimų mes kritikuojame ne Lietuvos lenkus, kurių yra daugiau kaip 210 000, o tik vienos jų partijos – Lenkų rinkimų akcijos Lietuvoje – pirmininką ir vadovybę, kurių yra tik apie 30 asmenų.

Mes niekada nesakėme, kad, pavyzdžiui, organizacijos ir asmenys dėl 1991 m. sausio 13-osios įvykių peikiantys M. Burokevičių ir J. Jarmalavičių kovoja prieš lietuvius. Lygiai taip pat negalima sakyti, kad Lietuvoje negalima kritikuoti autonomininkų ir vienos partijos ir gali daryti, ką tik nori. Už Konstitucijos pažeidimus Vilniaus, Šalčininkų rajonų ir Sniečkaus savivaldybės 1991 metais buvo paleistos, bet dalis tų deputatų iki šiol tebevadovauja Lenkų rinkimų akcijai, Vilniaus rajono savivaldybei ir tebesilaiko tos pačios programos.

1. Lenkų rinkimų akcija Lietuvoje (LRAL) šlovina 1920-1939 m. Lenkijos įvykdytą rytinės Lietuvos dalies okupaciją, dėl to liepos 5-13 d. ją pagerbė pietryčių Lietuvoje, pasikvietusi trijų prieškario Lenkijos pulkų rėmėjus su jų uniformomis, ginklais ir visais kitais atributais. Lenkijos ulonų reidui i kadaise okupuotą ir aneksuotą Lietuvos dalį vadovavo Lenkijos generolė E. Zavacka, maršalas P. Calbeckis ir LRAL pirmininkas V. Tomaševskis.

Šiais veiksmais kvestionuota pietrytinių etninių lietuvių žemių ir ilgaamžės istorinės sostinės Vilniaus priklausomybė Lietuvai, šlovintas 1920 metų Lenkijos kariuomenės puolimas prieš piliečius ir Lietuvos kariuomenę, pagerbtas tam puolimui isakymą davęs Lenkijos kariuomenės vadas maršalas J. Pilsudskis, genocidą ir etninį valymą vykdžiusi Armija Krajova, vietiniams gyventojams teigta mintis, kad čia ne tik buvo, bet ir vėl bus Lenkija. „Tarp vietinių gyventojų buvo tokių, kurių protėviai dalyvavo garbingose kovose [prieš Lietuvos kariuomenę – paaiškinimas mūsų], o atmintis apie tai gyvųjų širdyse ir perduodama naujoms kartoms“, - rašė LRAL laikraščio priedas „Rota“ (2008, Nr. 500, p. 2).

Dėl Lenkijos kariuomenės smurto nukentėjo šimtai tūkstančių niekuo nekaltų Lietuvos piliečių, kurie buvo žudomi, kankinami, prievartaujami, baudžiami, tremiami, persekiojami, apiplėšiami, nutautinami. 1994 m. Lietuvos ir Lenkijos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartyje pasmerktas smurto naudojimas, buvęs valstybių santykiuose, ir iškilmingai patvirtintas dabartinių Lietuvos ir Lenkijos valstybių teritorijų su sostinėmis Vilniumi ir Varšuva vientisumas. LRAL ir jų vadovaujamų savivaldybių veiksmai prieštaravo Lie-

tuvos Respublikos konstitucinės santvarkos pagrindams, skatino pažeisti LR Konstitucinę santvarką, teritorijos vientisumą, pažeidė LR konstitucijos 3, 7, 10, 14, 15, 16, 17 str., įstatymus, „Tautinių mažumų apsaugos konvencijos“ 11 str. 3 d., 20, 21 str., „Tautinėms ar etninėms, religinėms ir kalbinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių deklaracijos“ 2 str. 3 d., 4 str. 2 d., 8 str. 4 d.

2. LRAL pirmininkas V. Tomaševskis 2008-08-27 d. Delfiui melavo, kad Armija Krajova „laisvino mūsų Lietuvą nuo fašistų“. Iš tikro naciai Armiją Krajovą apginklavo ir ji laisvino Lietuvą nuo lietuvių. Tuo klausimu Seimo narys V. Tomaševskis turėtų ne diskutuoti, o vadovautis Lietuvos Respublikos Vyriausybės Komisijos Armijos Krajovos veiklai Lietuvoje įvertinti išvadamis, patvirtintomis dar 1993 metais. Ši komisija paskelbė:

„Lenkija, 1920-1922 m. okupuodama ir aneksuodama Lietuvos sostinę Vilnių ir Rytų Lietuvą, vykdydama prievartinio lenkinimo politiką, ilgai aptemdė lietuvių ir lenkų tautų santykius. Tai buvo pagrindinė kliūtis, neleidusi Lietuvai ir Lenkijai plėtoti geros kaimynystės santykių tarpukario metais. Prasidėjus Antrajam pasauliniam kariiui, konfliktas įgavo naujų bruožų, pasireiškė antilietuviškų lenkų pagrindžio organizacijų, nuo 1943 m. – Armijos Krajovos partizanų veikla Rytų Lietuvoje, kuri 1939 m. spalio mėn. kartu su Vilniumi teisėtai grįžo Lietuvai.

Rytų Lietuvoje 1943-1944 m. veikė Armijos Krajovos Vilniaus apygardos daliniai buvo tiesiogiai pavaldūs Armijos Krajovos vadovybei Varšuvoje. Politines direktyvas Armijos Krajovos vadovybė gaudavo iš emigracinės vyriausybės Londone per šios vyriausybės įgaliotinį Varšuvoje. Vyriausybė savo įgaliotinį turėjo ir Vilniuje. Lenkijos emigracinė vyriausybė ir jai pavaldi Armija Krajova nepripažino Vilniaus grįžimo Lietuvai, ruošėsi jį vėl atplėšti nuo Lietuvos, t. y. kėsinosi į Lietuvos teritorijos vientisumą.

Siekdami šio politinio tikslo, Armijos Krajovos daliniai Rytų Lietuvoje nevengė ryšių su vokiečių pareigūnais. Jų veiksmai turėjo ne tik antivokišką, antitarybinį, bet ne mažiau ir antilietuvišką pobūdį. Armija Krajova slopino lietuviškumą Rytų Lietuvoje ir laukė momento, kada bus galima užimti Vilnių.

Vokiečių naciai okupuotuose kraštuose, taigi ir Lietuvoje, naudojosi tautinės nesantaikos reiškiniais ir juos kurstė, stengėsi savo kruvinus sumanymus vykdyti svetimomis rankomis. Buvo lietuvių, kurie tapo jų įrankiais, dalyvavo civilių žmonių, iš jų lenkų, persekiojime ir žudyme. Armijos Krajovos partizanai Rytų Lietuvoje taip pat padarė nusikaltimų žmoniškumui, įvairiais motyvais yra

terorizavę ir žudę niekuo nekaltus civilius gyventojus, daugiausiai lietuvius.

Lenkijos emigracinė vyriausybė ir Lietuvos Respublikos diplomatai užsienyje bei krašte veikusių lietuvių ir lenkų pagrindžio organizacijų atstovai mėgino tartis, kaip išvengti susipriešinimo. Susitarti nepavyko, nes, kaip ir tarpukario metais, iš esmės skyrėsi nuomonės Vilniaus valstybinės priklausomybės klausimu“.

3. LRAL 6-asis suvažiavimas neseniai priėmė rezoliuciją „Apie lenkų tautinės mažumos politinių teisių apribojimą Lietuvoje“, nors ši partija įeina į valdančiąsias koalicijas ir apriboja, pažeidžia kitų tautybių ir nepartinių, su LRAL vadovais nesigiminiuojančių, lenkų teises.

4. LRAL 6-asis suvažiavimas vėl priėmė rezoliuciją „Dėl lenkų kalbos vartojimo greta valstybinėse teritorijose, daugiausia gyvenamose lenkų“ ir tai vėl propaguoja savo rinkimų programoje, pažeisdama LR Konstituciją, Valstybinės kalbos įstatymą, pagal Koordinacinės tarybos lenkų teritorinei autonomijai kurti Lietuvoje programą, organizuodama autonomiją, netvirtindama bendrojo plano, kurstydamą tautinę nesantaiką Gruzijos pavyzdžiu.

5. LRAL 6-asis suvažiavimas priėmė ir rezoliuciją „Apie grėsmes tautinių mažumų švietimui Lietuvoje“, nors niekur kitur pasaulyje lenkai už Lenkijos ribų neturi tokių gerų sąlygų ir tiek daug mokyklų, vaikų darželių kaip Lietuvoje. Per paskutiniuosius 3 metus Lietuvoje jiems padaryta dar 20 nuolaidų. Grėsmės švietimui sukėlė pati RLAL, diskriminuodama švietimą valstybine ir tautinių mažumų kalbomis, lenkams į pietus nuo Vilniaus neleidama mokytis gimtosios paprastosios kalbos ir prievarta versdama mokytis jų vadovaujamose mokyklose.

6. Pažeisdamas Seimo nario priesaiką LRAL pirmininkas ir dalis jo partiečių priėmė Lenko kortą, kuri Lenkijoje suteikia privilegijų ir išipareigojimų, pažeidžiant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 3, 7, 8, 10, 14, 15, 17 straipsnius ir kitus įstatymus, konvencijas.

7. Pažeisdamą Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymą LRAL persekioja „Vilnijos“ draugijos narius dėl to, kad jie pagal LR Konstituciją savo įstatais gina valstybės vientisumą, valstybinės kalbos bei kitus įstatymus ir yra lojalūs Lietuvos Respublikai. Asociacijų įstatymu „valstybės ir savivaldybių institucijoms ir pareigūnams įstatymų nenustatytais atvejais ir tvarka, politinėms partijoms ir politinėms organizacijoms, kitoms organizacijoms ir asmenims draudžiama kištis į asociacijos veiklą ir į jos vidaus reikalus“ (14 str.).

„Vilnijos“ draugija yra Lietuvos Respublikos visuomeninė organizacija, tęsianti ir plėtojanti ankstesnių organizacijų darbą. Draugija kartu su

Lietuvos Respublikos valstybinėmis ir kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis globoja tradicinę etninių lietuvių žemių kultūrą, kuri yra seniausia iš gyvųjų indoeuropiečių kultūrų. Draugija dalinasi ilgaamžėmis kultūros vertybėmis su įvairių tautybių, kalbų, kultūrų, rytų Lietuvos gyventojais ir siekia padėti jiems įsijunti į Lietuvos Respublikos gyvenimą, taisyklingai išmokyti valstybinę kalbą ir turėti galimybę ją mokytis.

Draugija laikosi Lietuvos Respublikos Konstitucijos įstatymų ir savo įstatų, įpareigojančių saugoti Lietuvos Respublikos vientisumą ir nedalomumą. Tai nepatiko komunistams ir Lenkų rinkimų akcijos nariams, kurie kūrė lenkų autonominę sritį SSRS sudėtyje su lenkų ir rusų valstybinėmis kalbomis. Jie, pažeisdami įstatymus, enciklopedijoje „Wikipedia“ apie draugiją paskelbė melagingą anoniminę žinutę.

„Vilnijos“ draugija nėra ir niekada nebuvo Lietuvos politinė organizacija - ji pradėjo darbą prie Lietuvos kultūros fondo, 1991 ir 1996 m. registruota Teisingumo ministerijos ir Juridinių asmenų registro.

Pagal įstatus, programą ir veiklą draugija nėra ekstremistinė ir nacionalistinė. Toks buvo Lietuvos komunistų partijos organas „Czerwony sztandar“ ir Lietuvos lenkų rinkimų akcija, gąsdinusi išgalvota draugijos „veikla“ ir apgaudinėjusi rinkėjus dėl to, kad už ją balsuotų.

Draugija visiškai nenori „lituanizuoti etninius lenkus, gyvenančius rytinėje Lietuvos dalyje“. Mums būtų nemalonu, jeigu kas taip darytų.

K. Garšvos knygoje „Pietryčių Lietuvos autonomijos klausimas“ (Vilnius, 1990 m.) nekalbama apie draugijos programą ir niekur nėra rašoma, kad Lietuvos lenkus, rusus „reikia gražinti prie jų šaknų, ištrinant bent kokius jų pėdsakus“. Knygoje (p. 3) kaip tik yra rašoma priešingai: „Demokratinėje Lietuvos Respublikoje lenkai, kaip ir kitos tautybės, neturi būti prievarta rusinami, lenkinami, baltarusinami, „atlietuvinami“ ar kitaip diskriminuojami, įžeidžiami“. Knyga yra išleista ne Čikagoje, o Vilniuje ir ne anglų, o lietuvių kalba. Tai rodo, kad anonimas slapta pateikęs informaciją „Wikipedijoje“ nėra matęs nei minimos knygos, nei draugijos.

Lietuvos lenkų protėviai už Lietuvos valstybę yra išlieję nemažai prakaito ir kraujo prie Vilniaus, Trakų, Maišiagalos, Nemenčinės, Medininkų, Eišiškių, Ašmenos, Krevo, Alšėnų, Lydos, Naujarduko, Gardino ir kitų pilių. Mes palaikome visas lenkus, kaip ir kitų piliečių, teises ir kviečiame kartu dirbti Lietuvos Respublikos labui.

„Vilnijos“ draugijos valdyba

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII.26 – 1919.XI.26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 23 2007

Didesnės grupės buvo bene lenkių zitiečių ir Ligi Robotniczej šv. Kazimierza . Pastarosios vėliavos viršuje buvo nupieštas Erelis, apačioje - Vytis ir Angelas. Kraštų nešė daugiau 25. Paskui dviejų vedė 2 arklus; gal tai buvo žuvę karininkai. Rasose pasakė prakalbą kun. S. Jasinskis. Žmonių dalyvavo labai daug. Visi negalėjo prie kapų sutilpti. Kun. Jasinskis sakydamas pamokslą pabrėžė: „Zapytajcie tych tłumów, co to są za jedni, i oni odpowiedzą wam, że jesteśmy polacy. A więc Wilno polskie miasta i do Polski musi należeć”. Ten dalyvavę lietuviai nekaip turėjo jaustis.

M. Žukauskaitė ir O. Žebrauskaitė vaišinau pas save arbatėle. Kalbėjomės apie visa, kas tomis dienomis pas mus įvyko.

Balandžio 24 diena. Šiandien Katedroje buvo už žuvusius kareivius gedulingos pamaldos. Mišias laikė J. E. vysk. J. Matulevičius, pamokslą pasakė seminarijos inspektorius kun. K. Liubėnas. Šlykštu buvo klausyti, kaip jis beveik kiekviename sakinyje vis kartojo: „Polska nasza, ojczyzna nasza“, „Polska nasza, jako matka, kocha swoje dzieci. Ona przysłała nam swoje legiony, aby wybawić nas ze szponów bolszewickich. Zginęli najlepší jej synowie od okrutnej ręki nieprzyjacielskiej i zrosili naszą ziemię krwią swoją, aby ta ziemia wydajniejsza była.“

Išverčiau iš gudų į lietuvių kalbą įsakymus apie draudimą vaikščioti nuo 8 val. vakaro iki 5 val. ryto.

Kalbama, kad bolševikai sutraukę palei Rykantus dideles kariuomenės pajėgas traukdami nuo Varėnos ir Vievio. Jau lenkai pradėdą abejoti, ar išsilaikys Vilniuje su tomis jėgomis, kurias demonstravo miesto gatvėse ir patys gėrėjosi. Anot jų, dar visko galima susilaukti.

Balandžio 25 diena. Išėjo pirmas numeris „Nepriklausomos Lietuvos“.

„Tėvynės Sargo“ redakcijoje įvyko mažas Liaudies sąjungos susirinkimas. Nutarta atgaivinti bolševikų nuslopintą sąjungą.

Iš Gervėčių trys mergaitės ėjo į Žiežmarių druskos nusipirkti. Nenuėjo. Sako, palei Vievį mūšiai vyksta. Daviau 18 svarų druskos už 30 rublių.

Vienas atvykęs iš Kauno pasakojo, jog tarp bolševikų lietuviai veda smarkią agitaciją. Daug yra dezertyrų, tik lietuviai nenori jų imti.

Balandžio 26 diena. Ašmens Vartuose (taip vysk. J. Matulevičius vadina) 6 val. atlaikiau šv. Mišias už Lietuvą. Jas užprašė laikyti lietuvaitės tarnaitės.

„Tėvynės Sargo“ redakcijoje įvyko Krikščionių demokratų partijos Vilniaus skyriaus susirinkimas. Pirmininkavo K.

Ambrozaitis , sekretoriavo Paliulytė. Pirmininkas padarė pranešimą apie dabartinę padėtį; nušvietė bolševikų „gerus darbus“. Išstremtųjų ar išvykusių valdybos narių vieton išrinkti šie asmenys: K. Ambrozaitis, kun. P. Bieliauskas, Paliulytė ir J. Talmontas. Priimta rezoliucija:

1. Pakartoti Nepriklausomos Lietuvos šūkį, gaivinti dvasią.
2. Atgaivinti Krikščionių darbininkų sąjungą. Tai atlikti pavesta Marcišauskaitei.
3. Pasidomėti dėl naujo laikraščio leidimo.
4. Įsteigti darbininkų darbo biurą.
5. Laikyti ir palaikyti gegužines pamaldas Katedroje ir Ašmens Vartuose.
6. Sudaryti kuopą belaisviams, tremtiniamis ir ligoniams šelpti.
7. Pranešinėti vykdomajam komitetui apie nekaltų žydų mušimą, apie draudimą vartoti lietuvių kalbą stotyje ir kt.

Lenkai išpuošė Didžiąją gatvę, mat rytoj J. Pilsudskis klausys mišių Ašmens Vartuose.

Lietuvių šv. Kazimiero knygynas (Ašmens Vartų g. 12) prisipirko erelių po 15 kap., pardavinėja po 50 kap. Nors gerai juos perka ir gerai uždirba, bet lietuviai tokiu uždarbiavimu nepatenkinti ir pyksta. Net gerokai susibara.

Ties Valkininkais, girdėti, lietuviai gerokai legionus pamušė.

Balandžio 27 diena. Įsigilinus į valstybių vystymosi aplinkybes atrodo, kad nepriklausomos Lietuvos klausimas jau bus palaidotas. Lietuvių siela ir širdis tai jaučia ir dėl to nerimastauja. Jeigu kada, tai šiandien aš praradęs viltį į nepriklausomos Lietuvos egzistavimą. Tokiu gyvenimu ji gyvuodama neišsilaikys. Ar vėliau, ar anksčiau ji turės žlugti. Taip!

Kokie motyvai sukelia tiek nerimo ir abejonių, kad Lietuva atsistos tarp kitų valstybių? Štai jie:

Lenkai turi savo atstovą Taikos konferencijoje; Lietuva jo neturi. Tad kas spręs Lietuvos likimą? Svetimi. Tuo tarpu lenkas atstovas remdamasis įvairiomis statistikos žiniomis ir memorialais, pateiktais savo laiku vokiečių valdžiai, ir, be abejo, kitur argumentuos prieš Lietuvą. Vilnius buvo jų rankose Naujaisiais metais ir dabar okupavę jį sakys: „Fakt dokonany“ .

Gdanskas pereina lenkams. Koalicija į vokiečių protestus neatsižvelgia – ignoruoja.

Iš Gardino lenkai vokiečius išvaro. Tatai jiems tenka ir visas tas kraštas.

Apsisprendimo teisė dėl menko lietuvių susipratimo mums nenaudinga, pralošime.

Koalicija į Lietuvos klausimą, matyt, žiūri šaltai. Mat Prancūzija ir Anglija nori didelės Lenkijos, kuri sugebėtų atsispirti prieš bolševikus. (Przedmurze chrześcijaństwa). Vilsonas, tiesa, palankiai yra kalbėjęs apie Lietuvą ir lietuvius, bet ar jam tiek labai rūpi svetimi reikalai.

Lietuviai patys per silpni, kad galėtų apginti savo kraštą nuo tokių priešų, kaip vokiečiai, bolševikai ir lenkai.

Šiandien teko kalbėtis su vienu vyruku, atvykusiu iš Kauno. Iš jo kalbos padariau išvadą, kad Lietuvos valdininkai - tai sustirę „činauninkai“, šaltai ir abejingai žiūri į mūsų tautos reikalus ir jos nelaimes. Kiti - nepataisomi girtuokliai. Jiems tik rūpi valandas biure „atsėdėjus“ vėl knaipėse nusilakti. O kiek valdininkų nutautusių lietuvių ar tiesiog lenkų. Šie tikrai tik laukė ateinančių į Kauną lenkų ir tik džiugavo lietuvių nesėkmėmis.

Tokie tat motyvai slėgė mane šiandien. Ir jei, nepaisant visokių kliūčių, Lietuva atsikels ir atsistos šalia kitų valstybių, tai tą faktą laikysiu tik ypatinga Dievo malone.

Ryte šv. Zitos dieną atlaikiau iškilmingas pamaldas Šv. Mikalojaus bažnyčioje su suplikacijomis ir procesija.

Vakare 5 val. Šv. Mikalojaus salėje įvyko Dr. Vaitkevičiaus paskaita apie Viešpaties Jėzaus iš numirusių jų prisikėlimą.

Po paskaitos dr. K. Ambrozaitis pakalbėjo apie šių dienų reikalus. Anot jo, bolševikai-tai supuvęs kiaušinis. Jį senai reikėjo išmesti lauk iš mūsų krašto. Tai padarė lenkai. Bet lenkai irgi svetima mums tauta – okupantai. Jie šiandien per susirinkimą Lukiškių cirke priėmė rezoliuciją, kad Vilnius priklauso Lenkijai. Ir visas šis kraštas turi pasisakyti už Lenkiją. K. Ambrozaitis siūlo susirinkimui priimti protesto rezoliuciją prieš tokį lenkų poelgį. Dalyviai skundėsi, kad lenkai gatvėse lietuvius, lietuviškai kalbančius, pamėgdžiojo; geležinkelio stotyje įsakyta vartoti tik lenkų kalbą, lietuviai tai bolševikai ir t.t. Pavesta Zitiečių draugijos valdybai parengtą raštą įteikti Laikinajam lietuvių komitetui.

Parėjus į Zitiečių draugijos butą išdaviau trims nariams knygučių pasiskaityti; priėmiau į draugiją du naujus narius. Priėmiau nario mokestį. Vėliau mergaitės dar padainavo keletą liūdinių mūsų dainelių. Nors skelbiami gražūs šūkiai „Lygybė, laisvė, brolybė“, bet gyvenime vyksta kas kita.

Balandžio 28 diena. Krikščionių Dem. partijos Vilniaus skyriaus posėdyje nutarta įteikti dėl daromų lietuviams skriaudų (areštų ir kt.) Vilniaus laikinajam lietuvių komitetui raštą.

Įkaitais rūpintis ir jiems pagalbą teikti valdyba įgalioja (ir paveda) kun. P. Bieliauską. Dvi mergaitės jau numatytos išsiųsti į Dvinską.

V. Abramovičius ir kiti du lenkai išvyko į Kauną tartis su lietuviais.

Gervėčių vikaras kun. A. Jakovonis, važiuodamas į Vilnių pro N. Vilnią, matė, kaip čia sprogo bolševikų granatos. Vadinas bolševikų esama netoli Vilniaus. Ar nebus per ankstyvas lenkų susidėjimas su Varšuva.

Balandžio 29 diena. 3.30 val. pasigirdo keli patrankų šūviai. 5.30 val. jau girdėjosi šautuvų tarškimas. Atrodė, kad Užupį ėjo mūšiai. Apie 9 v. bolševikai norėjo užimti geležinkelio stotį. Laiku lenkams atėjo pagalba ir bolševikai turėjo pasitraukti. Vakare Vilnios pusėje vis dar girdisi pabūklų šūviai.

Kunigas Kazimieras Michalkevičius, buvęs vyskupijos valdytojas, šiandien išvyko į Varšuvą. Kun. Oleščiukas įstojo į lenkų legioną kapelionu.

Balandžio 30 diena. Nuo pat ryto lenkai pradėjo puošti namų sienas, langus: J. Pilsudskio, Kosciuškos portretai, vėliavėlės ir kt. Jaunimas nori bėgti į legionus, kiti do matki Warszawy. Mat sako, kad bolševikai vėl artinasi prie Vilniaus. Keli vaikinai klausia manęs, ką jiems daryti – bėgti ar likti vietoje. Jie išsipasakojo man visas savo „nuodėmes“. Pasirodo, vienas jų bolševikų tribūną suardęs parsinešė namo ir vakarienę išsivirė iš tų malkų; kitas šovinius nešiojęs legionieriams Vilniaus gatvėse kautynių metu; trečias vėliavą nuplėšęs nuo „Draugiškų kapų“ Katedros aikštėje. Jie iš baimės tiesiog dreba. Mat kalbama, kad, grįžus bolševikams į Vilnių, žydai visus be pasigailėjimo naikins.

Gegužės 1 diena. Krikščionių demokratų partijos Vilniaus skyriaus rengiama darbininkų šventė. Katedroje jų intencija atlaikiau šv. Mišias Šv. Kazimiero koplyčioje. 4 val. Šv. Mikalojaus salėje įvyko darbininkų susirinkimas. K. Ambrozaitis pasakė prakalbą kaip paskaitą. Po 10 minučių pertraukos skaityta daug eilių ir choro koncertas.

Katedroje 6.30 val. vakaro pradėjau laikyti gegužines pamaldas.

Šeškinės kalne lenkai iš pabūklų šaudė. Taigi bolševikai netoli. Vileikos pusėje taip pat šaudė, net girdėti kulksavaidžių gagenimas. Lenkų nerviškumas atslūgęs.

Lenkai ketina žmonėms duoti duonos. Jie iš vokiečių ir Kauną nori pirkti.

Gegužės 3 diena. Lenkai švenčia „Konstyucija 3 maja“. Vakare „Dziennik Wileński“ pakvietė gyventojus papuošti kilimais namų

balkonus ir langus paveikslais.

Katedroje sumą laikė J. E. vysk. J. Matulevičius. Pamokslą pasakė iš Lvo-vo atvykęs „skrajojantis vyskupas“ J. T. Teodorovičius. Atseit iškalbingiausias Lenkijos pamokslininkas. Gal kada toks ir buvo, bet ne dabar.

Papasakojo savo kelionės išpūdžius; apsakė stebuklingą Lvo-vo paėmimą. Gegužės 3-osios Konstitucija – tai stebuklingas „wybuch uczucia narodowego“ . Lenkų mesianizmas: Rytuose supuvimas, Vakaruose despotizmas, lenkai neša laisvę. Išvada viena: šiuo momentu reikia lietuviams ir lenkams susivienyti.

„Królów i Matka nasza. Amen“.

Šį pamokslą labiau tiktų pasakyti kokioje salėje, bet ne bažnyčioje.

Kanauninkas A. Černiauskis užtraukė „Boże, coś Polskę“.

Gegužės 5 diena. Antras sekmadienis po Velykų. Arkivyskupas J. T. Teodorovičius su savo satelitais išvažiavo iš Vilniaus. Vilniaus kapitula stalėse per sumą, kaip įprasta, nesėdėjo. Kalbama, kad kažkur dalyvavo posėdžiuose su Liga Robotnicza.

Kunigas P. Kraujelis pavasarininkams skaito paskaitą–pranešimą apie dabartinę politinę padėtį. „Senovėje, – sako jis,– plėšė Lietuvą priešai, naikino, trempė jos žemeles visokie nevidonai. Šiandien tas pats kartojasi. Čia rusai spaudė, vokiečiai plėšė, bolševikai iš pašaknų griovė. Ir lenkai ne su kitu apetitu atėjo, kaip rodo išleista jų knygelė „Czego polski żołnierz przyszedł na Litwę“, jie nori lietuvių dvasią visai užgniaužti. 1905 metais Didysis Vilniaus Seimas Rusijos valdžios reikalavo tik autonomijos. Šiandien lietuviai reikalauja sau visiškos nepriklausomybės, ir ji jau gauta. Tik reikia ją apginti“. Toliau kalbėdamas ragina jaunuolius stoti į Lietuvos kariuomenę, mergaites į gailėstingasias seseles.

Po paskaitos dalyviai pateikė klausimų:

1. Ką reiškia, kad Antantė palankiau žiūri į lenkus negu į lietuvius? 2. Kaip vertinti tai, kad lenkai legionieriai demoralizuoja žmones atimdami iš žydų cukrų ir dalindami jį išdavikams? 3. Kaip bus pasielgta su lenkų dvarais Lietuvoje? 4. Taikos konferencijoje nėra Lietuvos atstovo. Ar yra, kas ten gintų jos reikalus? Visa sklandžiai išaiškino.

Deklamavo eiles V. Kauza ir Vaišnoraitė, šios eilės – Lietuva nežus. Nutarta atgaivinti Vyčių draugiją ir tai padaryti pavesta V. Kauzai, Zelbaitei ir dr. V. Alseikienei įsteigti Gailėstingųjų seselių kursas, kad prirėikus būtų lietuvių kariuomenei teikiama pagalba.

Gegužės 5 diena. Šiandien lietuvių linksmesni veidai ir lūpose šypsena. Nors nieko ypatingo mūsų gyvenime neatsitiko, tik daugiau matyti vilties.

Miesto salėje lenkų politinis mingas. Vienas kalbėtojas pasiskundė, kad lenkai turi daug vargų ir sunkumų. Jų politikai važinėja ir landžioja visur, bet ne visur randa savo planams pritarimą ir užuojautą.

Kunigas Kraujelis per gegužines pamaldas (mane pavadavo) Katedroje pasakė, kad jei žmonės turėtų gyvą tikėjimą, skaistesnį gyvenimą vestų teisybė greičiau įsiviešpatautų. „O vis tik Lietuvai ateis šviesesnė ateitis!“,– užbaigė jis. Puiku. Penki.

Rytdienos „Nepriklausomos Lietuvos“ 9 numeryje bus gerų straipsnių.

Gegužės 6 diena. Iš Kauno atvykęs Pranas Žukauskas skundžiasi, kad tenai iš 500 rub. sunkiai pragyvena. Kun. N. Raštutis paskirtas Šv. Kazimiero knygyno globėju Vilniuje. Paskelbtas pinigų kursas: vokiečių, lenkų ir ostų markės lygiavertės. Rusijos caro rublis pusė markės. Dumskiai 1 markė – 1,50 rub. Kerenkų 2 rub. 1 markė.

Gegužės 7 diena. Šiandien ūpas neblogas. Ašmens Vartuose atlaikiau šv. Mišias. „Laimės“ kooperatyve pasidalijome mintimis. Centro komitete pasikalbėjome su dr. D. Alseika, gen. V. Nagevičium, I. Jonynu. Pastarasis atrodo labai išvargęs, jis neturi, ko valgyti. Skyriaus raštinėje apsilankė Vailokaitis, Valstybės Tarybos narys. Jis suteikė vilties, jog Vilnius bus Lietuvos sostinė.

Tęsinys kitame numeryje

Užutrakio dvarą prikėlė iš naujo gyventi

Sigita NEMEIKAITĖ, Trakai

„Senovės“ generalinis direktorius A. Kolka (dešinėje) Užutrakyje turi ką papasakoti Lietuvos premjerui G. Kirkilui, ne vienerius metus dirbusiam restauratoriumi

Atkelta iš 1 p.

Dvaras kupinas slėpinių

Žinoma šalies statybos ir remonto bendrovė „Senovė“ netrukus paliks neatpažįstamai pasikeitusį Užutrakio dvarą. Įmonės specialistai baigė restauruoti daugiau nei šimto metų istorinį pastatą. Tai dar vienas prikeltas gyventi kultūros paveldo objektas ir įgyta nauja patirtis. Buvęs grafo Juozapo Tiškevičiaus ir kunigaikštystės Jadvygos Sventopolk – Četvertinskos dvaras Užutrakyje atgauna savo prancūzišką prabangą.

„Senovės“ generalinis direktorius Audrius Kolka dvarą laiko išskirtiniu, ypatingu ir dėl istorinės vertės, ir dėl atliktų restauravimo darbų.

„Nuolat jutome kolegišką ir kūrybišką bendradarbiavimą su Trakų istorinio nacionalinio parko direkcija. Daugelis sprendimų priimti kartu, ieškant „tikrojo daikto“. Kai kurie jų nebuvo numatyti ir restauravimo projekte. Dvaras pasirodė esąs kur kas paslaptingesnis, nei manėme. Atliekant darbus, atsirasdavo naujų mįslių, kurias tekdavo iminti. Tuo šis procesas buvo naujas, pagavus, kūrybiškas“, - tvirtino „Senovės“ vadovas.

Pakilo lyg feniksas

„Senovės“ specialistai padėjo įgyvendinti Užutrakio dvaro sodybos pritaikymo turizmo reikmėms projektą, remiamą Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Šiam 2006-2008 m. vykusiam projektui buvo skirta beveik 10 mln. litų ES parama, viso projekto vertė apie 12 mln. litų. Nemaža dalis lėšų skirta prikelti suniokotam dvarui.

Sunku patikėti savomis akimis dėl neįtikėtino kontrasto. Baigiantis šių metų žiemai, dvaro rūsys, antrasis aukštas, erdvi palėpė buvo kraupios dykros ir šiukšlynai. Vos popusmečio – elegantiškas, šviesus ir grakštus dvaras, pakilęs lyg feniksas iš pelėnų.

„Nuolat dirbame kultūros paveldo objektuose, turime patirties ir gerų specialistų. Tačiau kaskart istorinių pastatų atkūrimas yra ir pažinimas, reikalaujantis savitų sprendimų. Užutrakyje šis procesas buvo įtemptas, nes spaudė terminai, įdomus ir ypatingai kūrybiškas“, - pasakojo A. Kolka, pakerėtas senojo dvaro magijos.

Svarbiausia – autentiškumas

Pasak „Senovės“ generalinio direktoriaus, restauruoti rūmai yra maksimalių pastangų atgaivinti kultūros paveldo objektą rezultatas.

„Branginome kiekvieną autentišką detalę. Stengėmės išsaugoti tai, ką įmanoma. Bet buvo nepataisomai suniokotų ir

išmestinių dalykų. Nepamirškime, kad prieš dešimt metų pastatas neturėjo net stogo“, - pabrėžė A. Kolka.

Teko keisti kai kurias perdangas, pertvaras, duris, elektros instaliaciją. Buvo įrengta naujos šildymo bei vėdinimo sistemos, išklotas naujas parketas.

„Nuolat susidurdavome su dilema: siekti, kuo didesnio autentiškumo ar laikytis liberalesnio požiūrio. Iš savo patirties galiu pasakyti, kad Švedijoje, Prancūzijoje, kur teko dirbti mūsų bendrovei, svarbiausia tausoti bendrą architektūros vaizdą, tūrius, o pastato viduje gali atsirasti ir stiklinis liftas ar kitos modernios konstrukcijos, detalės. Tačiau Užutrakyje senąjį palikimą puoselėjome visomis išgalėmis“, - dalijosi restauravimo ypatumais „Senovės“ vadovas.

Netikėtumai ir atradimai

Per kiaurą stogą pylęs lietus, drėgmė ir šaltis visiškai suniokojo originalų dvaro parketą. Vis dėlto iš to, kas išliko, pavyko restauruoti apie 40 kv. metrų puošnių grindų. Naujas ažuolo parketas buvo pagamintas pagal senojo pavyzdį.

Nedidelis senojo parketo plotas buvo surinktas iš geriausiai išsilaikiusių dalių, jos išdžiovintos ir vėl iš gabalėlių, lyg mozaika, sudėtos. Tokio pat dėmesio sulaukė ir langai. Jie preciziškai restauruoti, o tik išpuvusios detalės pakeistos naujomis.

Sovietmečiu atlikti dvaro tyrimai nebuvo tikslūs. Todėl pastatą restauruojant netrūko netikėtumų. Taip antrajame dvaro aukšte buvo aptiktas ir atkurtas švieslangis. Kai kur buvo perkeltos durys. Dvaras per savo gyvavimą buvo remontuojamas ne kartą, todėl siekta grąžinti jam senąjį, autentišką vaizdą.

Tiesos ieško drauge

„Užutrakis patvirtino, kad įmonė turi gerą darbuotojų potencialą, kurie baigė naują galimybių mokyklą“, - tvirtino energingas, kupinas iniciatyvos bendrovės vadovas.

Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos darbuotojai apie A. Kolką negailėjo gerų žodžių, pasak jų, jis visad atidžiai išsiklauso į pasiūlymus ir idėjas. Parko darbuotojai svarstė ar parketą lakuoti, ar geriau jį prižiūrėti senuoju būdu – vaškuoti. Regis, ne esminė restauravimo detalė, bet iš tikrųjų ji labai svarbi ir Užutrakio šeimininkams, ir jo restauratoriams. Šias prielaidas buvo nutarta išbandyti praktiškai. A. Kolka atvežė kelias parketlentes ir parko direkcijoje padėjo ten, kur daugiausia vaikstoma. Taip buvo siekta išsiaiškinti, koku būdu prižiūrint parketą jis išlaiko geriausias savybes.

„Žiūrėjome ne formaliai, nes mums visiems skaudėjo. Todėl drauge ieškojome tiesos“, - darnų bendradarbiavimą apibūdino „Senovės“ generalinis direktorius.

Restauracijai reikia gerų specialistų

„Restauracija – tai kūrybos erdvė. Tai tas pat, kaip tapyti, kurti kažką meniško. Šio darbo negali įvertinti nei įkainiu, nei sugaištu laiku, nei juolab – konkursu. Tai procesas, kuriam turi aukotis. Skeptiškai žiūriu į rengiamus konkursus. Kiekvienas rinkos dalyvis nori jį laimėti ir tikina galįs padaryti viską. Bet iš tikrųjų taip nėra. Jei nepavyksta surasti gerų specialistų, akis bado prasta kokybė“, - dalijosi mintimis vienos iš seniausių Lietuvoje statybos-remonto įmonių vadovas.

„Senovė“ taip pat nėra neribotų galimybių bendrovė. Tačiau ilgametės įmonės tradicijos, darbas kultūros paveldo objektuose, kuriuos ji remontuoja ir restauruoja, išugdė ir suformavo gerą specialistų komandą. Bendrovė gali pasiūlyti puikiais tinko meistrais. Jie puikiai išmano senąsias statybų technologijas, todėl istoriniuose pastatuose nemokšiškas restauravimas tiesiog neįmanomas. Labai siauros specializacijos specialistus, kuriuos gali suskaičiuoti ant vienos rankos pirštų, bendrovė samdo.

„Kartais tenka kurti iš naujo, kas senų seniausiai atrasta. Prieš keliolika metų nustoję egzistuoti Paminklų restauravimo institutas paliko didelę spragą restauravimo erdvėje. Ši institucija aprėpė viską – nuo tyrimų iki atstatymo proceso. Kai instituto neliko, specialistai buvo išblaškyti, išsiskaidė padaliniai stipriai komercializavosi. Todėl buvusį potencialą tenka atgaminti, kaupti naują patyrimą ir mokytis“, - tvirtino „Senovės“ vadovas.

A. Kolkos balse buvo girdėti dideli reikalavimai sau pačiam, vadovaujama įmonei ir jos prestižui. „Senovė“ sėkmingai dirba ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse.

„Vakarų restauravimo patirtis yra labai įdomi, bet dažnai skirtinga nei pas mus. Ten esantys istoriniai pastatai niekada nebuvo be šeimininko. Bepigu teisingai restauruoti, kai, tarkim,

Viena seniausių įmonių

Akivaizdu, kad įmonės vadovas nepratęs girtis, nors gera patirtis kalba už save. „Senovė“ yra prikėlus naujam gyvenimui ne vieną reprezentacinį pastatą: šalies Prezidentūros ansamblį, Didžiosios Britanijos ambasados rezidenciją, Švedijos, Prancūzijos, Danijos, Olandijos, JAV ambasadas, Lietuvos ambasadą Paryžiuje, viešbutį „Europa“, nemažai kitų svarbių objektų.

A. Kolka pastebėjo, kad „Senovė“ – viena seniausių statybos ir remonto bendrovių Lietuvoje, įsikūrusi dar 1945 m. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, įmonės darbininkai iš griuvėsių kėlė Vilnių. Per kelis dešimtmečius įmonės pavadinimai keitėsi, kol 1991 m. ji įgijo dabartinį pavadinimą.

„Senovės“ vardas atspindi ir įmonės istoriją, ir savo veiklos pobūdį. Bendrovė turi dar vieną išskirtinį bruožą – tai lietuviško kapitalo įmonė“, - tvirtino A. Kolka.

Laukia nauji etapai

Restauruotas erdvus dvaro rūsys, antrasis aukštas, įrengta palėpė. Viskas tviska baltumu, santūria elegancija, daug skaidrumo pojūčio. Į šias patalpas jau greitai įsiverš gyvenimas – čia vyks konferencijos, seminarai, reprezentaciniai, kultūros renginiai. Tačiau tai tik pirmasis Užutrakio dvaro sodybos pritaikymo turizmo reikmėms etapas. Savo eilės laukia dar daug darbų.

Vienas atsakingiausių – pirmojo rūmų aukšto restauravimas. Vertingiausių rūmų dalį užsimota atkurti pagal griežčiausius restauravimo reikalavimus: nugramdyti sovietmečiu uždėtą tinką, siekti kuo didesnio autentiškumo. Tačiau tai laukia antrajame Užutrakio atgaivinimo darbų etape.

Į Užutrakį „Senovė“ dar sugrįš?

Rūmų šeimininkams ir restauratoriams vertingos patirties teikia neseniai užsimezges kūrybingas bendradarbiavimas su lenkų kultūros paveldo specialistais. Viena aišku, kad šios rūmų dalies atgaivinimas užtruks ne mažiau nei dvejus metus, nes tokie darbai reikalauja ypatingo dėmesio, žinių ir kruopštumo. Tačiau tęsiant restauravimą, gyvenimas dvare nenutrūks. Čia veiks gyvojo restauravimo

Užutrakio dvaras atgauna savo didybę ir eleganciją

yra išlikę apie 80 proc. istorinio pastato. Užutrakis tuo pasigirti negalėjo, todėl mintis – išsaugoti ir atkurti – buvo kasdien aktuali ir reikėjo surasti mažiausiai skausmingus kultūros vertybei sprendimus“, - dalijosi patirtimi bendrovės generalinis direktorius.

laboratorijos - lankytojai galės stebėti unikalaus paveldo atgaivinimo procesą.

Ar šis procesas vėl bus patikėtas „Senovei“? Į šį klausimą jos vadovas A. Kolka dar negalėjo atsakyti, tačiau neslėpė, kad sugrįžti, kur tiek daug jau įdėta nuoširdaus triūso, norėtų.

Zanavykų patriotų takais

Tėsinys. Pradžia Nr. 18

1792-1794 m. jau iškilo gražus, idomios architektūros sakralinis statinys. Tai vienintelė Lietuvoje aštuoniakampė medinė bažnyčia, Zanavykų krašte garsėjanti Šv. Onos atlaidais. Vienas iš vertingesnių – XVIII a. Simono Sorio, italų mokyklos dailininko darbas „Šventoji Trejybė“. Šio unikalaus statinio interjerą dengia plokščios lubos, atremtos į keturias mūrinės jonėnines kolonas. Lubų vidurio perdanga pakelta ir imituoja veidrodinį skliautą. Aštuonkampe dalį juosia galerija, o sienas dengia polichrominė sienų tapyba, daugiausia imituojanti architektūros elementus. XVIII a. pab. - XIX a. pr., kol čia dar buvo karmelitai, bažnyčią puošė septyni altoriai: didysis su Pasaulio Išganytojo paveikslu ir šeši šoniniai – Škaplieriaus Švč. M. Marijos, Šv. Juozapo, Šv. Onos, Šv. arkangelo Mykolo, Šv. Teklės, Švč. M. Marijos Dangun Ėmimo. Kaip matyti, altoriai buvo tituluoti karmelitams svarbių įvykių, šventųjų ir bažnyčios fundatorių garbei. Griškabūdyje gyvavusi karmelitų rezidencija paliko ši puikų architektūros perlą. Nors 1877-1880 m. remonto metu senieji altoriai buvo pakeisti naujais – neobaroko formų, kurių autoriumi laikomas meistras Gutti, bažnyčia pasipuošė ir daugeliu naujų altorinių paveikslų, senoji barokinė dvasia gyva. Žinoma, kad vienuolių karmelitų ypač garbinamą Škaplieriaus Švč. Mergele Mariją 1873 m. nutapė dailininkas A. Muržinovskis. Nuo 1922 m. čia klebonavęs Juozas Vaičaitis (poeto Prano Vaičičio (1881-1961) brolis) vėlgi 1929 m. atnaujino bažnyčią, o 1933 m. pagal inžinieriaus Antano Bistricko projektą pastatė gelžbetoninę varpinę. Prie jos J. Vaičaitis, Griškabūdyje klebonavęs 42 metus, ir palaidotas. Greta esančiose kapinaitėse – garsiosios Pranaičių šeimos atminimas.

Justinas B. Pranaitis

Šią šeimą garsino pirmiausiai kunigas, misionierius, keliautojas, visuomenės veikėjas ir spaudos bendradarbis iš Panenupių, profesorius Justinas Bonaventūra Pranaitis. Šis, pasak B. Aleknavičius, „Zanavykas, drebinęs pasaulį, buvo neeilinė asmenybė ir ryškiai išsiskyrė visuomeninio politinio bei religi-nio gyvenimo padangėje“. Gimęs 1861 m. liepos 27 d. Panenupių kaime pasiturinčių ūkininkų šeimoje, jis mokėsi Lukšių bei Griškabūdžio mokyklose, Marijampolės gimnazijoje, o vėliau – Seinų kunigų seminarijoje, Petrogrado dvasinėje akademijoje. Būdamas 29 -erių paskirtas šios akademijos dvasios Tėvu, o po metų – akademijos prefektu, vicerektoriumi. Pajutęs pašaukimą tapti misionieriumi, išvyko į Rusiją, Turkestaną. Čia jis statė bažnyčias Taškente, Samarkande, Ašchabade, Kizil-Arvate, Margelane, pastatė ir įrengė daug koplyčių, 1906 m. įsteigė „Romos katalikų labdaros draugiją“, taip pat dramos draugiją, kelias bibliotekas. Dar būdamas Peterburge, vienas iš pirmųjų pradėjo sakyti pamokslus lietuviškai, bendradarbiavo lietuvių spaudoje, 1904 m. išleido pirmąją po lietuvių spaudos atgavimo Rusijoje lietuvišką spaudinį „Atsišaukimas“. 1917 m. sausio 28 d. Peterburge kun. J. Pranaitis netikėtai mirė. Kai kurie šaltiniai teigia, jog mirė nuo vėžio, kiti – jog buvo nunuodytas. Palaikai nugabenti į Taškentą ir iškilmingai palaidoti prie jo statytos bažnyčios. Deja, 1923 m. jo kapas bolševikų buvo išniekintas, palaikai išmesti. Jų buvimo vieta ir dabar nežinoma.

Julija Pranaitytė ir Petras J. Pranaitis

Ne mažiau žymi ir kunigo sesuorašytoja, knygų leidėja, keliautoja Julija Pranaitytė. Gimusi 1881 m., Julija brolio rūpesčiu pradėjo mokytis prestižinėje Peterburgo šv. Jektaterinos gimnazijoje, kartu su iš visos Rusijos imperijos susirinkusiomis žymesnių šeimų merginomis. Mokykloje vyravusi priešiška lenkiška ir vokiška dvasia ne tik nepaveikė Julijos, bet niekinamai pravardžiuojama „litvomane“ ir „cholope“, ji apsisprendė būti tikra lietuvaitė. Juo labiau, jog 1896 m. vasarą sesers Banaitienės sodyboje susipažino su tame pat Petrapilyje teisę studijavusiu Pranu Vaičičiu. Graži draugystė netrukus peraugo į meilę, kuri, deja, nebuvo laiminga. P. Vaičičiui mirus nuo džiovos, Julija prie kapo prisiekia netekėti ir savo pažadą įvykdo. Išvykusi studijų į Šveicariją, ji tapo lietuviškos spaudos bendradarbe, o nuo 1903 m. atvyksta į JAV ir perima „Žvaigždės“ redagavimą. Tampa ne tik leidėja, redaguoja straipsnius, rašo pati. Išleidžia daugiau nei 30 knygų, tarp kurių 1912 m. ir P. Vaičičio eiles. Julija taip pat nemažai keliauja – apsilanko Taškente, Chivoje, Bucharoj, Samarkande, Baku, Jerevane, Vladikaukaze, Maskvoje ir Peterburge. 1914 m., išleidusi knygą „Iš kelionių po Europą ir Aziją“, tampa pirmąja Lietuvos keliautoja-rašytoja. Visas lėšas paaukojusi kultūrinei veiklai, 1944 m. sausio 29 d. Filadelfijoje garsioji keliautoja, vieniša ir niekam nereikalinga, varge ir skurde miršta. Neatsiradus lėšų, Julija palaidojama niekam nežinomame vargšo kape, o jos garsusis archyvas, tapęs irgi niekam nereikalingu, išvežamas į Filadelfijos sąvartyną. Toks skaudus lietuvių inteligentės-patriotės likimas.

Griškabūdyje palaidotas kitas garsus šios šeimos narys – vargonininkas ir chorvedys – Petras Juozas Pranaitis. Gimė 1868 m., muzikos mokėsi pas Naumiesčio parapijos vargonininką, vėliau - Peterburgo konservatorijoje. Išmokęs vargonuoti buvo vargonininku Peterburgo katalikų dvasinėje akademijoje. Čia subūrė chorą, kuriame giedojo ir būsimasis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona. Parašė kūrinių fortepijonui, polkų („Lietuvaitė“ skirta seseriai Julijai ir kt.), mazurkų, sonatą bei kitų smulkesnių kūrinių, harmonizavo liaudies dainas, mokė jų savo chorą. Manoma, jog kūrybiškai bendravo su Vincu Kudirka, net jam patarė redaguojant tautinę giesmę. Padėję gėlių ir uždege žvakutes ant garsių vietos asmenybių kapų, apsilankę garsiojoje Jablonskynėje, keliautojai pasuko Kudirkos Naumiesčio link.

Prie kelio pasitiko memorialas žuvusiems partizanams Galiniuose. 1947 m. gruodžio 27 d. čia žuvo 5 Tauro apygardos Žalgirio rinktinės Vyčio kuopos partizanai: būrio vadas Vytas Svotelis-Naras, Jonas Cimbolaitis-Šarvas, Adomas Tumosas-Matrosas, Vytas Endziulaitis-Svajūnas ir Pranas Svogūnaitis-Klevas. Žuvusiųjų palaikai buvo apiplėšti, išniekinti, o vėliau užkasti prie NKVD būstinės Griškabūdyje. 2007 m. rugsėjo 8 d. partizano Adomo Tumosos-Matroso giminaičių, gydytojų Tumosų šeimos iniciatyva, žuvusiųjų už Lietuvos laisvę atminimui netoli Novos upelio, išdygo baltas paminklas su Gedimino stulpais ir žuvusiųjų pavardėmis. Paminklo autorius-skulptorius Vidas Cikana ir jo sūnus Aldas.

Vyskupas Justinas Staugaitis, pirmoji lakūnė Lietuvoje ir Pranas Mašiotas

Buvo pravažiauta pro Tupikų kaimą, kuriame 1866 m. lapkričio 19 d. gimė

būsimasis Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, kunigas Justinas Staugaitis. Jis Marijampolės senelių bei našlaičių namų ir pirmojo vaikų darželio Lietuvoje kūrėjas, rūpinosi pradinių lietuviškų mokyklų steigimu, Marijampolėje atidarė mergaičių progimnaziją. Jis ir spaudos bendradarbis, politikas, labdaros organizacijų bei šalpos draugijų steigėjas, Lietuvos Tarybos narys, net jos pirmininkas. Jam pirmininkaujant, Seime buvo priimta Lietuvos konstitucija, žemės reformos projektas. Mokėdamas 7 užsienio kalbas, sėkmingai darbavosi diplomatijos srityje. J. Staugaitis buvo paskirtas Popiežiaus rūmų prelatu, 1926 -iais – Telšių vyskupu ir Klaipėdos krašto prelatu. Parašė 17 knygų ir daugiau nei 350 straipsnių. Kaip argumentinį atsaką V. Mykolaičio-Putino romanui „Altorių šešėly“ vyskupas parašė trijų tomų romaną „Tiesos keliu“, apysaką „Tarp jausmų ir pareigos“. J. Staugaitis buvo vienas iš veikliausių ir aktyviausių prieškario Lietuvos vyskupų patriotų, aktyviai dalyvavo atkuriant Lietuvos nepriklausomybę. Plataus masto politikas ir diplomatas vaisingai dirbo Lietuvos labui. Kaip aukštas Bažnyčios hierarchas, daug nuveikė žemaičių kraštui bei bažnyčiai. Visą savo gyvenimą paskyrė Lietuvai. Mirdamas ištare paskutinius žodžius: „Dieve, neapleisk Lietuvos!“

Pakeliui – pirmosios Lietuvos moters lakūnės Antaninos Liorentaitės tėviškė. Ši pavardė daugeliui nežinoma, nes ilgą laiką lakūnės ir parašutininkės vardas nebuvo minimas. Sovietmečiu valdžia ją smerkė už pasitraukimą iš Lietuvos. O ji – pirmoji moteris lakūnė ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos šalyse. Taip pat – pirmoji moteris parašutininkė Lietuvoje. Gimusi 1911 m. lapkričio 11 d. Žvirgždaičių kaime gausioje pasiturinčių ūkininkų šeimoje, baigė Vilkaviškio gimnaziją ir įsidarbino Kaune. Syki, paskraidinta lėktuvu vyresniojo brolio Jono, kuris tarnavo karo lakūnu, Antanina susižavėjo aviacija ir nusprendė pati įvaldyti lėktuvą. 1935 m. ji buvo įtraukta į eskadrilę, tinkamą skraidyti karo sąlygomis. A. Liorentaitė skraidė iki 1939 m., vėliau dėl sovietų okupacijos jos šeimos likimas susiklostė tragiškai. Kurį laiką lakūnė gyveno karo pabėgėlių stovykloje, 1949 m. persikėlė į JAV, kur gyveno itin kuklų gyvenimą. Mirė 2003 m. vasario 4 d. Čikagoje (JAV). Palaidota Žvirgždaičių kapinėse.

Pasukę link Pūstelninkų kaimo, keliautojai aplankė rašytojo, pedagogo, vaikų literatūros klasiko Prano Mašiotą tėviškė. Baigęs Maskvos universitetą. 1891-1915 m. Pranas Mašiotas mokytojavo Rygoje. Pirmojo pasaulinio karo metais vadovavo gimnazijai Voroneže. 1918 m. grįžo į Lietuvą. 1919-1923 m. buvo Lietuvos švietimo ministro pavaduotojas. Nuo 1924 m. – Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijos direktorius. Mirė 1940 m. rugsėjo 14 d. Kaune. P. Mašiotą sodybos vietoje Pūstelninkų kaime įkurtas rašytojo memorialas.

Viena iš seniausių Sūduvos gyvenviečių – Kudirkos Naumiestis

Pagaliau, toje vietoje, kur Širvinta įteka į poetų apdainuotąją Šešupę, isikūrusi viena iš seniausių Sūduvos gyvenviečių – Kudirkos Naumiestis. Už Širvintos ir Šešupės driekiasi Mažosios Lietuvos žemės. Ten buvo išleista pirmoji lietuviška knyga, pirmieji lietuviški laikraščiai, V. Kudirkos „Varpas“. Tamsiais ir darganotais vakarais ar naktimis iš ten per Šešupę, Kudirkos Naumiestį, skynėsi kelią knygnešiai, gabendami uždraustą

lietuvišką žodį. Miestelis išaugo iš XVI a. vid. buvusio Duliebaičių kaimo. XIX a. antroje pusėje, spaudos draudimo laikotarpiu, vietovė tapo svarbiu knygų platinimo centru. Daugelis gyventojų tapo knygnešiais. Labiausiai pagarsėjo spaudos platintojai Antanas Baltrušaitis-Antanėlis ir Kostas Stiklius.

Senoji miestelio dalis išlaikė buvusią gatvių tinklą ir tūrinę erdvinę kompoziciją, rūpestingai tvarkoma XVIII a. statyta baroko stiliaus bažnyčia. Kudirkos Naumiesčio apylinkėse gimė ir augo lietuvių kalbos tėvas Jonas Jablonskis, kompozitorius Antanas Vanagaitis, rašytoja Petronėlė Orentaitė. Čia gyveno „Varpo“ ir „Ūkininko“ redaktoriai K. Grinius, J. Bagdonas. 1990 m., atkūrus Nepriklausomybę, Lietuvoje, Kudirkos Naumiestyje, atgijo švietėjiška veikla. 1998 m. pastatytas modernus dr. V. Kudirkos muziejus, kuriame naumiestiečių pastangomis surinkta vertinga istorinė medžiaga.

Žygio dalyviai aplankė svarbiausias miestelio vietas. Tai pirmiausiai – V. Kudirkos paminklas ir muziejus. Lietuvos himno autorius, poetas V. Kudirka Naumiestyje apsigyveno nuo 1897 m. Čia vertėsi gydytojo praktika, kūrė, redagavo „Varpą“. Šiame mieste jis praleido paskutinius savo gyvenimo metus, čia ir palaidotas. 1934 m. miestelio centre pastatytas skulptoriaus Vinco Grybo paminklas didžiajam varpininkui, o savivaldybės nutarimu miestas pavadintas Kudirkos Naumiesčiu. Dabar buvusio namo vietoje, kuriame gyveno, galima aplankyti V. Kudirkos muziejų, atidarytą 1998 m. Dalis muziejaus ekspozicijos yra skirta Naumiesčio ir jo apylinkių istorijai, iš krašto kilusiems šviesuoliams. Antroji ekspozicijos dalis skirta varpininkams bei iškiliausiam iš jų V. Kudirkai. Tiltas per Šešupę taip pat pavadintas jo vardu.

Tai pat svarbi ir įdomi – baroko stiliaus Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia, statyta 1783 m. pagal architekto vienuolio Valičiausko projektą. Per vėlesnius remontus bažnyčia įgavo ir klasicizmo stiliaus bruožų. Nuo 1644 iki 1805 m. čia veikė basųjų karmelitų vienuolynas, kuris kūrė katalikiškas parapijas, statė bažnyčias. Iš karmelitų laikų bažnyčioje išlikęs paveikslas vaizduojantis soste sėdinčią Mariją su kūdikiu ir tiesiančią škaplierius karmelitų vienuolyno steigėjams – Šv. Jonui ir Šv. Teresei. Joje kasmet vyksta Šv. Petro atlaidai, sutraukiantys daugybę maldininkų. Čia ir LDK Vytauto paminklas prie Širvintos upės tilto.

Nepamirštas ir Kudirkos Naumiestyje gyvenusio bei kūrusio unikalus liaudies skulptoriaus P. Sederevičiaus skulptūrų ansamblis, sukurtas jo sodyboje. Kieme stovi jo nulipdytos primityviojo meno skulptūros. Pirmieji P. Sederevičiaus kūriniai buvo arkliai, po to atsirado Pr. Vaičičio, Dariaus ir Girėno, J. Tumo-Vaižganto ir kitų žymių žmonių biustai. P. Sederevičiaus skulptūrų ansamblis – bene vienintelis Lietuvoje panašaus pobūdžio primityviojo liaudies meno pavyzdys.

A. Spranaičio privatus Širvintos miestelio muziejus skirtas šio miestelio (Karaliaučiaus srityje) gyventojų istorijai. Eksponuojami dokumentai, nuotraukos, daiktai, atspindintys lietuvių ir vokiečių ryšius, jų bendrą gyvenimą tam tikru istoriniu laikotarpiu. Tai buvo vienas iš gražiausių Mažosios Lietuvos miestų. Jį garsino liuteronų bažnyčia, savo grožiu nenusileidusi net ir išpuostoms katalikų bažnyčioms bei savo stiliumi primenantį garsiąją Kiolno katedrą. Stovėjo dviaukščiai-triaukščiai raudonų plytų gyvenamieji namai, didžiulis prekybos centras, driekėsi akmenimis grįstos gatvės.

Pagal informaciją internete parengė VŠĮ „Sintautų akademija“ projektų vadovas

Vitas GIRDAUSKAS

Tėsinys kitame numeryje

Vilniaus mokyklos paminėjo Lietuvos žydų genocido atminimo dieną

Mgr. Žilvinas RADAVIČIUS, Vilnius

Tolerancijos centro pirmininkas, pilietiškumo pagrindų mokytojas

Mokytojai posėdžiavo Vyriausybės rūmuose

Vilniaus Senamiesčio vaikai paminėjo žydų tragediją

2008-09-18 Ronaldo Račinsko, Ingridos Vilkienės, Eglės Šukytės-Gerulaitienės ir kt. atstovaujama Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti bei sostinės pedagogai susirinko į pasitarimą dėl LIETUVOS ŽYDŲ GENOCIDO ATMINIMO DIENOS paminėjimo organizavimo.

Holokaustas visam pasauliui primena, kad kiekviena maža tauta gali patirti didesnės tautos genocido politiką: nacistinės okupacijos metu Lietuvoje buvo išžudyta dešimtys tūkstančių žydų, komunistų koncentracijos stovyklose ir kalėjimuose buvo nukankinta beveik milijonas mūsų šalies piliečių.

Daugelyje mokyklų veikia pilietiškumo idėją propaguojantys Tolerancijos centrai.

Pasitarimo dalyvių nutarimu Lietuvos žydų genocido atminimo dieną paminėjome dviem etapais: rugsėjo 22 d. drauge su moksleiviais aplankėme Valstybinį Gaono žydų muziejų, kuriame moksleiviams, pedagogams, Austrijos, Vatikano, Turkijos, JAV diplomatams, Žydų bendruomenės nariams buvo pristatytas pagal Džošo Sobočio scenarijų pastatytas rež. Audriaus Juzėno 108 min. trukmės

filmas „Vilniaus getas“, 23 d. – aplankėme Vilniaus senamiestyje buvusio Didžiojo geto 1941-09-06/1943-09-23 vietas dab. Lydos, Žemaitijos, Rūdininkų, Ašmenos ir Stiklių gatvėse.

Projekte dalyvavo edukologijos magistrės Liudmilos Isajevos vadovaujami Vilniaus Senamiesčio, Antakalnio, Lazdynų vidurinių mokyklų, Užupio, Žvėryno, Jono Pauliaus II, Vasilijaus Kačialovo gimnazijų, kt. švietimo įstaigų mokytojai ir mokiniai bei Lietuvių namų atstovai.

Vilniaus Gaono žydų muziejaus direktorė Rachilė Kostanian Vilniaus Senamiesčio vidurinės mokyklos pilietiškumo mokytoju Žilvinui Radavičiui pasakojo, kad Vilniaus Senamiestyje veikė du getai – Didysis ir greta dab. Šv. Mikalojaus bažnyčios, buv. Gaono gatvėje, Mažasis, kuris buvo likviduotas po šešių savaičių nuo Didžiojo geto likvidavimo dienos. Arklių gatvėje tarp dabartinių Jau-nimo ir Lėlės teatrų 1942-1943 metais veikė žydų geto kalinių teatras. Jo veikla dalinai ekranizuota filme „Vilniaus getas“.

Be šių getų, dab. Subačiaus gatvės apylinkėse veikė dar vienas getas. Jį drauge su Vilniaus Senamiesčio vidurinės mokyklos mokytojais ir mokiniais aplankėme praėjusių metų gruodžio mėnesio pabaigoje.

Getų teritorijos buvo aptvertos medine tvora, jas saugojo ginkluoti nacių smogikai. Viename geto kambaryje gyveno iki 20 asmenų.

1941-1943 metais žydai sistematiškai buvo žudomi Panerių miške. Hitlerininkams talkino likę Lietuvoje sovietų 29 korpuso kariai, paaugliai ir kiti nusikaltėliai, kurie vėliau įsijungė į pagalbinius nacių SS būrius. Panerių žudynėse dalyvavo maždaug 140 vietinių kolaborantų, o visoje Lietuvoje jų galėjo būti iki 2000.

Drauge su pabėgėliais iš Lenkijos Vilniaus apskrityje gyveno maždaug 70 000 žydų, tačiau be jų Panerių miškuose buvo nužudyta dar apie 30 000 kitų tautybių žmonių.

Pagerbdami nekaltai nužudytų žydų atminimą, Lydos gatvėje bei Rūdininkų aikštėje, moksleiviai iš įvairiaspalvių akmenėlių sudėliojo žodį „Atmink“, kad niekada jokia kita tauta pasaulyje nepatirtų tokios tragedijos kaip žydai, kurie verkdami, bučiuodami smogikams batus ir kitaip žemindami savo orumą, prašė nežudyti.

Išengusioje į civilizuoto pasaulio visuomenę Lietuvoje negali likti vietos netolerancijai ir diskriminacijai.

Vaikai iš įvairiaspalvių akmenukų dėliojo žodį „Atmink“

Lietuva-Ukraina

Vilniaus ukrainiečių bendrija: veikla ir perspektyvos

Straipsnis skiriamas dr. Nadijai Neporožniai atminimui (1948 09 09–2004 11 27)

Plečiantis Lietuvos ir Ukrainos moksliniams bei kultūriniais ryšiams svarbus vaidmuo tenka jau nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje įsikūrusioms ukrainiečių draugijoms, turinčioms ilgalaikes tradicijas: ne viena jų pradėjo veikti dar tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų.

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ

Šiaulių universitetas, Lvovo nacionalinis Ivano Franko universitetas

Tęsinys. Pradžia Nr. 18

Iš Vilniaus ukrainiečių bendrijos istorijos

Lietuvoje kylant Sąjūdžio bangai, ukrainiečio Vasilijaus Kapkano iniciatyva 1988 m. laikraštyje „Atgimimas“ buvo paskelbta žinutė, kad visi ukrainiečiai, norintys dalyvauti ukrainietiškoje veikloje, kviečiami į Profsąjungų rūmus. Pirmieji iniciatoriai – entuziastai savanoriai: Stepanas Luščevičius, Vasilijus Kapkanas, Valerijus Oliferis, Liudmila Žilcova, Olena ir Viktoras Zajčenko (dabar jiedu Rygoje) atliko didelį darbą, burdami ukrainiečius.

Į pirmąjį susirinkimą atvyko daugiau kaip 20 ukrainiečių: Vasilijus Kapkanas, Stepanas Luščevičius, Liudmila Žilcova, Jurijus Pankivas, Tatjana Morgun, Ivanas Juzyčius, Vida Kukinienė ir kiti. Rinkdavosi kas savaitę, kaskart ateidavo naujų žmonių. Greitai į šią veiklą įsijungė Romanas Paryliakas, poetas Mykola Stanovičius (jis, baigęs Vilniaus universitete Filologijos fakultete lietuvių kalbą ir literatūrą, išvyko į Kijevą; vėliau pirmasis Ukrainos ambasadorius Lietuvoje Rosislavas Bylodydas pakvietė dirbti ir M. Stanovičius kuriam laikui grįžo į Vilnių). 1988 m. gruodžio 8 d. Vilniaus ukrainiečių draugija buvo oficialiai įregistruota, po dešimtmečio, t. y. 1998 m. draugija perregistruota, patvirtinti kiek pakeisti įstatai. Ukrainiečiai džiaugėsi įvairiuose renginiuose galėdami dalyvauti su savo vėliava, kada Ukrainoje jos spalvos kėlė baimę ir nerimą. Tad savaime suprantama, kai 1988 m. iš Lvovo atvykusį ansamblį Vilniaus stotyje sutiko ukrainiečiai su ukrainietiškomis vėliavėlėmis, tai atvykusiems buvo taip neįprasta ir iki ašarų džiaugsminga.

Plečiantis kultūrinei ir visuomeninei veiklai iškilo idėja įsteigti savarankišką visos Lietuvos ukrainiečių susivienijimą. 1989 m. spalio 28–29 d. Vilniuje įvykusi steigiamoji konferencija įkūrė Lietuvos ukrainiečių bendriją. Konferencija kreipėsi į Lietuvos ukrainiečius: „Brangūs ukrainiečiai, kraštiečiai, tėvynainiai! Įvairios aplinkybės mus atvedė į Lietuvos žemę, istoriniai ryšiai sieja abi tautas (...) Beveik du amžius mūsų tautos buvo vienos valstybės – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės narės (...) Dabar mes gyvename unikaliu istoriniu laikotarpiu. Yra galimybė vėl sugrįžti prie bendražmogiškų, humaniškų vertybių (...) būkime tolerantiški lietuvių tautos ekonominio savarankiškumo, nepriklausomybės, nacionalinio atgimimo siekimui, Lietuvoje gyvenančių tautų savimonei.

Mieli tautiečiai! Daugelis mūsų jau menkai arba visiškai nemoka savo protėvių kalbos, bet tai ne kliūtis dalyvauti Lietuvos ukrainiečių bendrijos veikloje. Bendraudami tarpusavyje, jūs galėsite vėl pramokti mūsų protėvių kalbos, semtis dvasingumo iš ukariniečių tautos gyvybės šaltinio – kultūros.

Ukrainiečiai! Lietuvoje mūsų apie keturiasdešimt tūkstančių iš tų kelių milijonų, kuriuos likimas išblaškė po visą pasaulį. (...) išnaudokime (...) palankias sąlygas, ryžtingai įveikime abejingumą ir sunkumus, puoselėkime ir atgaivinkime ukrainiečių tautos kultūrą Lietuvos žemėje! Te pavyzdžiu mums būna ukrainiečių bendrijos Kanadoje, JAV, Lenkijoje ir kitose šalyse, kuriose

Taraso Ševčenko vakaro metu

per daugelį kartų ir atitrūkę nuo Tėvynės ukrainiečiai neleidžia užgesti tautinei ugnelei“ (rašoma S. Vaitkaus knygoje).

Ukrainiečiai entuziastai pradėjo organizuoti pirmąjį Lietuvoje savo suvažiavimą. Jis įvyko 1989 m. lapkričio mėn. K. Čiurlionio meno mokyklos patalpose. Suvažiavimas išrinko valdybą, Vilniaus ukrainiečių ir kartu visos Lietuvos ukrainiečių pirmininku išrinktas Vasilijus Kapkanas.

V. Kapkanas aktyvus „Sąjūdžio“ (judėjimo už Lietuvos Nepriklausomybę), taip pat „Rucho“ (judėjimo už nepriklausomybę Ukrainoje) dalyvis. 1992 m. buvo pripažintas „Pasaulio žmogumi“ (Kembridžo universitetas).

1989 m. vykusiam suvažiavime dalyvavo daug svečių iš Ukrainos. Ne visi Lietuvą pasiekė be kliūčių, tarkim, važiuojančius iš Černygovo, traukinyje sulaukė KGB ir vos jų nesuėmė.

Dera pastebėti, kad ukrainiečiai su savo vėliava aktyviai dalyvavo visuose Sąjūdžio renginiuose: mitinge Kalnų parke kalbėjo Liudmila Žilcova, Sausio 13-ąją ukrainiečiai su plakatais stovėjo ant M. Mažvydo bibliotekos laiptų, ukrainiečių vėliava viena pirmųjų buvo iškelta ant prieš Seimą esančių namų stogo.

Keliolikai Lietuvoje gyvenančių ukrainiečių buvo įteikti Sausio 13-osios medaliai, o Lietuvos ukrainiečių bendrijos koordinacinės tarybos pirmininkė L. Žilcova 1995 m. Lietuvos Respublikos Prezidento Algirdo Brazausko dekretu apdovanota Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 2-ojo laipsnio medaliu.

Natalija Šertvytienė – Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė

Natalija gimusi 1963 m. birželio 15 d. ukrainistų filologų – pedagogų Marijos Kostrobos (gim. 1938 m. vasario 28 d.) ir Michailo Zavalniuk (gim. 1939 m. gruodžio 29 d.) šeimoje. Dera pastebėti, kad ir Marijos Kostrobos, ir Michailo Zavalniuk giminėje daug filologų (ukrainistų). 1966 m. kovo 6 d. jiems gimė ir antra dukra Liubov Kuzmyn (šiuo metu dirba provizore – Užgorodo vaistinės vedėja). Natalijos mama gimė ir augo Užkarpatėje Vinogradovo rajone, Sasovo kaime (12 km. iki Vengrijos sienos) giliai tikinčioje Rytų (graikų) apeigų katalikų

šeimoje, aktyviai dalyvavusioje Bažnyčios gyvenime.

Marijos tėvai vaikams diegė ne tik meilę Dievui, bet ir Ukrainai. Iš Marijos – vyriausios ir pačios gabiausios iš 4 vaikų (penktas mirė vos gimęs), tėvai tikėjosi ypatingų rezultatų. Marija pirmą klasę baigė vengrų kalba, nes iki 1945 m. Užkarpatė priklausė Austro-Vengrijai ir ukrainiečių kalba čia buvo uždrausta. 1945 m. Užkarpatę prijungus prie Sovietų Sąjungos Čiornio Tysove vidurinį mokslą baigė ukrainietiškoje mokykloje. Studijavo Chusto pedagoginėje mokykloje, po to Užgorodo universitete, kur įgijo ukrainiečių filologijos specialybę. Universitete susipažino su Michailu Zavalniuk, studijavusiu tame pačiame fakultete, gimusiu Dobrotove (Ivano Frankivsko srityje).

1962 m. rugpjūčio 28 d. Marija ir Michailas susituokė. Baigę aukštąjį mokslą jie buvo paskirti dirbti pedagogais į Ivano Frankivsko srities Dobrotovo ir Krasnos mokyklas. Marija Dobrotove mokė vietinius gyventojus įvairiausių kulinarijos ir buitines paveldo (būdingo kitam kraštui) naujovių.

Mokytoja Marija Dobrotove rinko etnografinę medžiagą, domėjosi vietos istorine kultūra, įkūrė vaikų lėlių teatrą, patriotinėmis temomis rengė įvairiausių renginių mokykloje, be to, ruošė mokinius rajoninėms bei srities olimpiadoms. Marija Zavalniuk savo nuoširdumu, didžiule pagalba kitiems pelnė vietinių gyventojų nenusakomą pagarbą, tapo mėgiama ir mylima mokinii.

Michailas Zavalniuk – labai kukli asmenybė, ukrainiečių patriotas – tikras pedagogas ir dabar didžiausią dėmesį skiriantis literatūrai, istorijai. Sukaupęs didžiulę ukrainistikos biblioteką, jis itin tikėjosi, kad ir jo dukros taps filologėmis, mokslininkėmis. M. Zavalniuk ir dabar domisi Ukrainos literatūra, istorija (išskirtinai – krašto istorija bei literatūra). Jis ruošė moksleivius aukštosios mokykloms, tapo gerbiama asmenybe. Dera pastebėti, kad jo parengti mokiniai visada įstodavo į aukštąsias mokyklas. Be to, M. Zavalniuk daugelį metų dalyvavo įvairių olimpiadų konkursinėse komisijose, vadovavo mokykloje šachmatininkų būreliui, domėjosi sportu, yra surinkęs medžiagos apie Ukrainos literatūrą, istoriją, futbolininkus.

Marija ir Michailas Zavalniukai ir dabar aktyviai dalyvauja bažnytiniam ir visuomeniniam gyvenime.

Savo dukroms Natalijai ir Liubai tėvai išugdė stiprų pareigos jausmą, suteikdami laisvę renkantis specialybę. Natalija, baigusi Dobrotovo aštuonmetę mokyklą, 1978 m. įstojo į Kolomyjos medicinos mokyklą, kurią su pagyrimu baigė 1981 m. Metus laiko dirbo Jaremčios sanatorijoje (Ivano Frankivsko sritis). 1982 m. įstojo į Černivcų medicinos instituto Gydomosios medicinos fakultetą. 1984 m. ištėkėjusi už lietuvių Roberto Šertvyčio, atvažiavo į Lietuvą mokytis Kauno medicinos institute. Tėvui Michailui buvo neįprastai kraupu, kad dukra išvykusi į Lietuvą nebekalbės ukrainietišškai – jam ukrainiečių kalba, kultūra bei papročiai – svarbiausias turas, kurį jis stengėsi perteikti dukroms bei savo mokiniams. Motina jaudinosi, kad jos dukrai bus sunku pritapti Lietuvoje: per daug dideli kultūriniai bei kalbiniai skirtumai, o ypač nuogastavo dėl santykių su anyta, bijodama, kad dukra Natalija nebus tinkamai priimta į lietuvių šeimą. Tačiau Natalija džiaugiasi, kad itin nuoširdžiai buvo priimta ne tik anytos, bet ir visos Šertvyčių giminės bei jų draugų ir visiems labai dėkinga. Dėkinga už tai, kad visa vyro giminė mokė lietuvių kalbos, su pagarba kalbėjo apie ukrainiečius, patys mokėsi ukrainiečių kalbos, domėjosi papročiais. Natalijos vyro Roberto teta Stefanija, giminėje turėjusi svarbų lemiamą balsą, itin pamilo atvykusią ukrainietę, o Stefos vyras Bronius Jankauskas – politinis kalyns – Sibiro lageriuose kalėjo kartu su ukrainiečiais.

Natalija Šertvytienė 1988 m. baigusi institutą, Vilniaus Raudonojo Kryžiaus ligoninėje atliko internatūrą (1988–1989), įgijo terapeutės specialybę. Nuo 1989 m. dirba Šeškinės poliklinikoje. 1995 m. Vilniaus universitete Medicinos fakultete įgijo šeimos gydytojos specialybę (baigė šeimos gydytojos rezidentūrą). 2006 m. buvo pripažinta Vilniaus miesto metų gydytoja – gavo geriausios Vilniaus miesto gydytojos pripažinimą.

Nuo 1998 m. – Vilniaus ukrainiečių draugijos pirmininkė, nuo 2000 m. Lietuvos ukrainiečių medikų draugijos pirmininkė, Tautinių bendrijų prie TMID prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Tarybos pirmininko pavaduotoja.

Natalija ir Robertas Šertvyčiai augina tris vaikus (Kristiną, gim. 1985 m. gegužės 23 d., Ingridą – 1992 m. gegužės 11 d. ir Ričardą – 1998 m. liepos 20 d.).

Nepaisant didžiulio gydytojos darbo krūvio, Natalija Šertvytienė dalyvauja medikams rengiamose konferencijose ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybėse. Be to, ji skaito paskaitas ukrainiečių istorijos Lietuvoje klausimais Ukrainoje vykstančiuose MAU (Tarptautinės ukrainistų organizacijos) kongresuose, aktyviai dalyvauja ir vertėja bendruose lietuvių ir ukrainiečių organizuojamuose renginiuose, vykstančiuose Vilniuje bei kituose miestuose, ukrainistikos temomis lietuviams ir ukrainiečiams organizuoja ekskursijas po Lietuvą ir Ukrainą, glaudžiai bendradarbiauja su Ukrainos amdasada Lietuvos Respublikoje, įvairiomis Lietuvos organizacijomis bei institucijomis.

Tęsinys kitame numeryje

Ar Seimo nariams reikia išmanyti istoriją?

Tomas BARANAUSKAS, Vilnius

Klausimas, kuo istorijos pažinimas gali pasitarnauti priimant sprendimus apie šalies ateitį, man kilo neatsitiktinai. Sutikau dalyvauti Seimo rinkimuose, nors savo ateities planus esu linkęs sieti su istoriko profesija. Visada planavau tęsti pradėtus darbus, o ne mesti juos ir pasinerti į politiką, kurią iki šiol stebėjau tik iš šalies. Tad tikrai neieškojau, kokia partija mane galėtų iškelti kandidatų, neįau, nesiprašiau, nesisiliūliau.

Šiuo požiūriu mano padėtis gerokai skiriasi nuo mano gerbiamo apžvalgininko Sauliaus Stomos, kurio dalyvavimas rinkimuose prasidėjo nuo paieškų, kokia partija galėtų jį iškelti. Neaplanke manęs ir nušvitimas, kad nėra už ką balsuoti, nebent už save patį. Balsavau – ir rasdavau už ką balsuoti – per visus rinkimus, kiek tik jų buvo nuo to laiko, kai man suėjo 18 metų. Ketinu balsuoti ir toliau, nepriklausomai nuo to, ar pats dar dalyvausiu rinkimuose.

Bet ir istoriko pofesija kartais gali pasisukti savaip. Gal kas pastebėjo ir dar prisimena prieš porą metų per TV3 vienintelį kartą parodytą dokumentinį filmą „Saulės mūšis“. Scenarijaus autorius – Gintaras Songaila, pagrindiniai dalyviai – aš ir kolega Romas Batūra. Kaip istorikas, negalėjau atsisakyti dalyvauti šiame viliojančiame, reikalingame ir, kaip vėliau pasirodė, neblogoi pavykusiam projekte. Tačiau šio filmo kūrimas įtraukė mane ir į aktyvesnę politinę veiklą, tarsi patvirtindamas, kad praeitis ir dabartis – visada greta.

Šiuometiniame Tėvynės Sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų (konservatorių, politinių kalinių ir tremtinių, tautininkų) kandidatų į Seimą sąrašą rasite tris minėto filmo dalyvius – G. Songailą (10), R. Batūrą (75) ir mane (80). Šiame sąrašą yra ir daugiau istorikų bei su istorijos studijomis susijusių žmonių: žinomas naujausios Lietuvos istorijos tyrinėtojas Arvydas Anušauskas (23), istorijos mokytojas, Lietuvos istorijos vadovėlių autorius Juozas Brazauskas (125), etnomuzikologė, monografijos „Lietuvių apeiginė etnocho-reografija“ autorė Dalia Urbanavičienė (120). Vieną kitą kolegą pastebėjau ir kitų partijų sąrašuose. Tad klausimas, kuo istorijos pažinimas gali padėti Seimo nariams, gali būti aktualus ne tik man, nors keliu jį visų pirma sau.

Visą, gana ilgą Tėvynės sąjungos pavadinimą čia parašiau neatsitiktinai, nes iš pradžių įstojau į G. Songailos vadovaujamą Lietuvių tautininkų sąjungą (LTS). Būtent ilgas pavadinimas atspindi šiemet įvykusį Tėvynės sąjungos, LTS ir Lietuvos krikščionių demokratų

susivienijimą į šiuo metu didžiausią Lietuvos partiją.

Stodamas į LTS nesitikėjau, kad šis žingsnis gali reikšti išitraukimą į bent kiek pastebimesnę politinę veiklą. Kas gi Lietuvos politiniame žemėlapyje pastebėdavo tautininkus ar, juo labiau, svarstydamo apie juos, kaip alternatyvą esantiems valdžioje? Tik po susijungimo su Tėvynės sąjunga keli intelektualai (kaipo balsuoti „prieš visus“ agitavęs V. Radžvilas) staiga susigraudino dėl „sunakintos“ partijos, apie kurią iki tol ne ką ir girdėję tebuvo, jau nekalbant apie tai, kad už ją balsuotų. Tad apie politiko karjerą negalvojau. Norėjosi tik išreikšti savo paramą žmonėms šiais kosmopolitizmo ir nihilizmo laikais vis dar bandantiems priminti tokias vertybes, kaip Tauta, Tautos valstybė, istorinis ir kultūrinis paveldas.

Istorija, ypač tradicine jos samprata, nemaža dalimi yra politikos istorija – praeities politika. Regis, iki dabarties politikos – tik vienas žingsnis, nors man, tyrinėjančiam daugiausia viduramžius, tų žingsnių yra kiek daugiau, nei, tarkim, kolegai Arvydui Anušauskui. Vis dėlto bet kokia istorija ugdo suvokimą, kokie sprendimai gali turėti ilgalaikes teigiamas arba neigiamas pasekmes.

Vienas iš pavyzdžių, kaip laiku priimtas sprendimas gali duoti toli siekiančių rezultatų. Pirmasis katalikiškas lietuviškas elementorius „Mokslas skaitymo rašto lenkiško“ buvo išleistas apie 1759–1761 m., vėliau leistas pavadinimu „Mokslas sakaitymo rašto lietuviško“. 1776–1790 m. kasmet buvo išleidžiama apie 1000 elementoriaus egzempliorių, iš viso – virš 15000 egz. Šis elementorius pastoviai leistas net iki 1864 m. ir buvo pagrindinis veiksny, formuojantis masinę lietuviškosios literatūros skaitytojų auditoriją.

1897 m. surašymo duomenimis, raštingi buvo 53,5 proc. 10 metų ir vyresnių etninės Lietuvos gyventojų, kai visos Rusijos Imperijos vidurkis siekė vos 27,7 proc. (Rusijos europinėje dalyje – 30 proc., Lenkijos karalystėje – 40,7 proc.). Tai buvo pačiame lietuviškos spaudos draudimo įkarštyje. Taigi 100 metų diegtas masinis lietuviško rašto mokymas davė negrįžtamą rezultatą: raštingumo tradicija tiek įsišaknijo lietuvių tautoje, kad net lietuviškos spaudos draudimas (1864–1904 m.) nebegalėjo sunaikinti tradicijos mokyti vaikus rašto. Mokoma buvo nelegaliai, namuose, samdant daktorius, knygos gabentos ir Mažosios Lietuvos, kaip paklausi kotrabandinė prekė. Po 40 metų nesėkmingos kovos prieš lietuvišką knygą Rusijos Imperija buvo priversta pripažinti pralaimėjimą ir panaikinti spaudos draudimą.

Tad galima sakyti, jog lietuviško raštingumo plitimas, prasidėjęs dar Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, padėjo pagrindą tautiniam lietuvių atgimimui. Šio proceso nepajėgė sustabdyti nei Lietuvos valstybės žlugimas, nei dėl to susiklosčiusios nepalankios politinės sąlygos.

Galima dar šią situaciją palyginti su kitos, skaitlingesnės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tautos – baltarusių – padėtimi. XVIII a. baltarusiška (ar kvazibaltarusiška) raštija, kanceliarijoje įvedus lenkų kalbą, buvo marginalizuota ir beveik visai sunyko. Analogiškų „Mokslui sakaitymo rašto lietuviško“ elementorių savo kalba baltarusiai neturėjo. To pasekmė – neviršijantis bendro Rusijos gyventojų raštingumo lygio baltarusių raštingumas XIX a. pabaigoje, vėluojantis ir silpnas tautinio atgimimo judėjimas, ne iki galo susiformavusi baltarusių tautinė savimonė, iki šiol nepasibaigęs modernios

tautos formavimosi procesas.

Praeitis nesikartoja, tačiau bendra istorinės raidos tendencija visais laikais yra ta pati – investicijos į mokslą ir švietimą yra investicijos į ateitį, ir dar ne į bet kokią mokslą ir švietimą, o tik į tokį, kuris orientuotas į savą tautą, susijęs su lietuvių kalba, jeigu, žinoma, mums rūpi Lietuvos, o ne kažkokia abstrakti ateitis.

Tai, žinoma, ne vienintelė istorijos pamoka, kurią galima būtų pateikti, tačiau nesiruošiu čia rašyti istorijos vadovėlio su pamokomais pavyzdžiais dabarčiai. Įvairios analogijos ir asociacijos tarp dabarties ir praeities iškyla nuolat – reikia tik pažinti istoriją ir suprasti, kas joje buvo svarbu. Tai padeda suprasti ir tai, kas yra svarbu šiandien. Istorikui su tuo tenka susidurti nuolat, todėl drįstu sakyti, kad istoriko profesija padeda numatyti, kokias ilgalaikes pasekmes gali turėti šiandien priimami sprendimai.

Čia jau net nekalbu apie tuos istorijos puslapius, kurių interpretacijoms dar ir dabar teikiama politinė reikšmė. Iš esmės tai yra neišvengiama, nes aiškos ribos tarp dabarties ir praeities nėra ir būti negali.

Toks buvo mano vidinis motyvas svarstant, ar galėčiau būti naudingas Seime ir priimant TS-LKD Tautininkų frakcijos pasiūlymą dalyvauti rinkimuose.

Esu įsitikinęs, kad šiuose rinkimuose dalyvauja nemažai žmonių, kurie galėtų gerai dirbti Seime. Savęs nenoriu sureikšminti. Dalyvauju nelabai patogioje Tėvynės sąjungai Širvintų–Vilniaus apygardoje (joje ši partija dar nėra laimėjusi) ir ne itin pastebimoje sąrašo vietoje (80), todėl pralaimėjimo šiuose rinkimuose negalėčiau laikyti netikėtumu. Sąrašo vieta, tiesa, per šiuos rinkimus pirmą kartą – bent jau teoriškai – galimybei patekti į Seimą įtakos neturi. Pagal naująją rinkimų įstatymą viską lems tik surinkti reitingo balsai. Tačiau apie šią naujovę, kiek man teko patirti, daugelis rinkėjų nieko nėra

girdėję. Pas mus neįprasta ir nemadinga domėtis politika, ir tai, deja, yra viena iš priežasčių, kodėl mums nsiseka išsirinkti Seimo, kuriuo būtume patenkinti.

Didžiausiu nesusipratimu ir kvailyste laikau poziciją, palaikomą net ir kai kurių intelektualais save vadinančių žmonių, kad esą nėra iš ko rinktis ir geriausia išvis neiti balsuoti. Tokiais samprotavimais kritiškai maistančius žmones siekiama įtikinti laikytis pasyviai. Kiek rinkėjų bebalsuotų, Seimo narių vis tiek bus išrinkta 141, tik tai padarys kiti – dalis galbūt nupirktų už butelį, dalis – pasidavusių karingai populistinių „gelbėtojų“ retorikai. Šių kategorijų balsų svoris dėl to tik išaugo.

Savotiškas paradoksas yra tas, kad pasyvėjant lietuvių dalyvavimui savo valstybės valdyme, auga Lietuvos lenkų aktyvumas. Sprendžiant iš pernykščių savivaldybių rinkimų rezultatų, Lietuvos lenkų rinkimų akcijai dėl lietuvių pasyvumo pirmą kartą atsirado reali galimybė peržengti 5 procentų barjerą ir suformuoti pakankamai įtakingą frakciją Seime.

Iš pirmo žvilgsnio tai galima vertinti ir kaip teigiamą reiškinį – lenkai pagaliau integruojasi į Lietuvos politinį gyvenimą, aktyvumu net pralenkdami lietuvius. Vis dėlto tokia integracija nėra pilnavertė – Lenkų rinkimų akcija, pasišovusi atstovauti visiems Lietuvos lenkams, ignoruoja ir stengiasi užgniaužti bet kokią lenkų politinių pažiūrų diferenciaciją. Lenkams tarsi nėra palikta galimybės rinktis tarp kairės, dešinės ar centro politinių srovių. Visų jų tikslas turi būti vien tik lenkiškumo saugojimas nuo tikrų ar tariamų pavojų. O tai jau apkasų logika, nelabai deranti su optimistine išvada apie lenkų visuomenės integraciją į Lietuvos valstybės gyvenimą. Mano apygardoje, beje, kandidatuoja net keturi lenkai – trys iš jų „lietuviškose“ partijose, tad lenkiškai kalbanti visuomenė, net ir balsuodama tik už lenkus, turi ir kitokio pasirinkimo galimybę. Rinkimų rezultatai parodys, ar ji yra linkusi šia galimybe pasinaudoti.

Tačiau svarbiausia, kad galimybe keisti savo valstybę nesiliautų naudotis Lietuvos piliečių dauguma. Tik ta valstybė, kuri kuriama visiems piliečiams dalyvaujant, sąmoningai ir atsakingai renkantis valdžią, gali turėti saugią ir orią ateitį.

Fotošaržas iš J. Brazausko, B. Makalausko „Lietuvos praeities puslapiai“ knygos

Antrojo pasaulinio karo istorija

Lietuvių policijos 257-asis batalionas

Dr. Arūnas BUBNYS, Vilnius

Tęsinys. Pradžią Nr. 18

Apytikriai pusės batalionų istorija yra gana neblogai žinoma. Ypač tai pasakytina apie 1941 m. antroje pusėje suformuotus policijos batalionus. Mažiau turime žinių apie 1942-1944 metais suformuotus batalionus. Šiame straipsnyje bus nagrinėjama 257-jo lietuvių policijos bataliono istorija. Autoriaus pasirinkimą iš dalies lėmė tai, kad šio bataliono istorija turi daug bendrų bruožų su kitų batalionų istorija, be to, 257-asis batalionas ilgą laiką veikė Rytų Lietuvoje ir Vakarų Baltarusijoje. Žinia, kad „Vorutos“ laikraštis skiria ypatingą dėmesį Vilnijos ir Rytų Lietuvos žemių istorijai.

Isakymas dėl 257-jo bataliono suformavimo buvo paskelbtas 1943 m. spalio 24 d. Į naujai formuojamo bataliono sudėtį buvo įjungtos trys viešosios policijos kuopos ir reprezentacinė kuopa. Bataliono vadu buvo paskirtas reprezentacinės kuopos vadas kpt. Vincas Miliuskas.

Viena sudėtinių būsimą 257-jo bataliono dalių buvo 1-oji policijos kuopa, suformuota 1942 m. vasaros pabaigoje Kauno policijos mokykloje. Kuopos vadu buvo paskirtas aviacijos kpt. Kazys Urbšaitis. Kuopą sudarė trys šaulių ir vienas sunkiųjų kulkosvaidžių būrys (būrių vadais esą buvo lt. Stasys Jagutis, Aleksandras Kraučėna ir viršila Kasiūnas). Iš viso kuopoje tarnavo 127 kariai. 1943 m. sausio 20 d. ši kuopa atvyko į Švenčionis ir iki 1943 m. birželio mėn. vidurio dalyvavo operacijose prieš partizanus Daugėlišio-Adutiškio-Naručio ežero-Mikailiškių-Švenčionių-Lentupio apylinkėse. Pagal kai kuriuos šaltinius, 1-ji policijos kuopa Švenčionyse esą buvo prijungta prie 251-jo lietuvių policijos bataliono ir tapo 1-ąja šio bataliono kuopa. Vėliau kuopa buvo perkelta kovai su partizanais į Eišiškių apskritį, o 1943 m. birželio 19 d. atvyko į Konstantinavą Svyrių apskrityje. Čia 1-ji policijos kuopa buvo įjungta į naujai suformuoto 257-jo bataliono sudėtį.

Kita sudėtine būsimą 257-jo bataliono dalimi tapo 2-ji policijos kuopa, suformuota 1943 m. pradžioje Kauno policijos mokykloje. 1943 m. pavasarį 2-ji kuopa vadovaujama lt. Povilo Tyrolio buvo pasiūsta į Šiaurės Rytų Lietuvą (Tverėčius, Vidžiai, Adutiškis ir kitos apylinkės) kovai su partizanais. 1943 m. rugpjūčio 10 d. kuopa buvo atkelta į Mikailiškes, o 1943 m. spalio pabaigoje įjungta į 257-jo bataliono sudėtį ir perkelta į Šemetavos dvarą.

Dar viena bataliono sudėtine dalimi tapo 3-ji policijos kuopa. Ji buvo suformuota 1943 m. balandžio pradžioje iš Vilniaus policijos mokyklos (Šv. Jono 1, buvęs lenkų gimnazijos pastatas) absolventų. Kuopoje (ją sudarė trys būriai) buvo apie 150 policininkų. 1943 m. pavasarį ir vasarą kuopa dalyvavo operacijose prieš sovietinius partizanus įvairiuose Rytų Lietuvos rajonuose. 1943 m. spalio 24 d. 3-ji kuopa buvo įjungta į 257-jo bataliono sudėtį ir atkelta į Svyrių ežero apylinkes. 1943 m. kuopa gavo uždavinį persikelti į Varnionis ir išvalyti Varnionių-Gervėčių apylinkes nuo čia veikusių lenkų (Armijos Krajovos) partizanų.

Reprezentacinė kuopa. Ši kuopa buvo suformuota 1941 m. vasarą Vilniuje. Kuopoje turėjo tarnauti aukšti (ne mažiau 180 cm) vyrai. Kuopos vadu buvo paskirtas kpt. V. Miliuskas. Jis pradėjo organizuoti reprezentacinę kuopą 1941 m. liepos pabaigoje iš tuomet Vilniuje savisaugos daliniuose tarnavusių lietuvių karių. Kuopą sudarė trys būriai: 1-o būrio vadu buvo lt. Pranas Urbutis, 2-o būrio vadu buvo j. lt. Vincas Liauba, 3-io būrio vadu - j. lt. Stasys Atkočaitis.

Reprezentacinė kuopa dėvėjo Lietuvos kariuomenės artileristų uniformą, žalios spalvos kepure su lietuviška kokarda ir ant dešinės rankovės ovalo formos trispalvį antsiuvą su užrašu „Lietuva“. Vilniuje kuopos kariai saugojo vokiečių policijos pastatą Gedimino gatvėje ir karinius sandėlius.

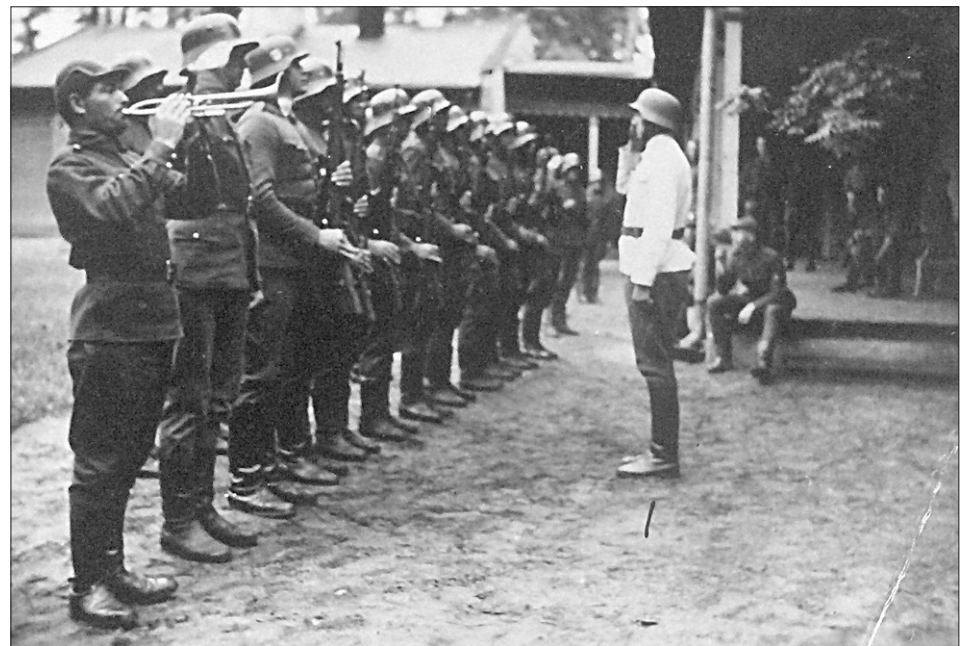
1941 m. spalio 21 d. (pagal kitus šaltinius spalio 22 d.) reprezentacinė kuopa buvo atsiųsta prie Lukiškių kalėjimo. Čia taip pat atvyko ir 2-jo lietuvių policijos bataliono viena kuopa. Iš Lukiškių kalėjimo buvo paimta apie 2 tūkstančiai žydų ir nuvaryti į Panerių mišką sušaudyti. Atvarę žydus į Panerius, savisaugininkai juos perdavė vokiečių saugumo policijos ir SD ypatingojo būrio nariams. Pastarieji atvarytuosius žydus sušaudė. Savisaugos dalinių kariai patys žydų nešaudė, bet buvo apsupę žudynių rajoną ir saugojo, kad mirčiai pasmerkti žydai negalėtų pabėgti. Vokiečių saugumo policijos vado Lietuvoje žiniomis, 1941 m. spalio 21 d. Paneriuose buvo sušaudyti 2367 žydai: 718 vyrų, 1063 moterys ir 586 vaikai.

1941 m. lapkričio 4 d. Vilniuje įvyko iškilmingos 2-jo lietuvių policijos bataliono palydėtuvės (paradas) į Liubliną. Palydėtuvėse (parade) dalyvavo ir reprezentacinė kuopa.

1941 m. lapkričio 17 d. reprezentacinė kuopa sunkvežimiais iš Vilniaus išvyko į Kauną. Čia kuopa apsistojo Šančių kareivinėse. Kaune kuopos kariai saugojo generalinio komisaro pastatą, vokiečių policijos štabą, miesto savivaldybės pastatą, Aleksoto tiltą ir kitus objektus. 1942 m. kovo pabaigoje kuopa buvo perkelta į Žaliakalnio kareivines. Karininkų ir liktinių puskarininkų šeimos liko gyventi Šančiuose. 1942 m. lapkričio 12 d. reprezentacinė kuopa iš Kauno buvo išsiųsta į Rytų Lietuvą kovai su partizanais. Palydėtuvėse dalyvavo vokiečių tvarkos policijos Lietuvoje vadas plk. Hansas Hachtelis, palinkėjęs lietuvių kariams tinkamai save reprezentuoti rytuose. H. Hachtelio 1942 m. lapkričio 9 d. rašte nurodyta, kad kpt. V. Miliusko vadovaujama kuopa turi išvykti kovai su partizanais į Tverėčius ir sustiprinti motorizuotą vokiečių žandarmerijos būrį Nr. 9, vadovaujamą Hahno. Veikimo laikotarpiu Miliusko kuopa turėjo būti pavaldi Hahnui. Į paskyrimo vietą kuopa važiavo autobusais per Ukmergę ir Vilnių. Lapkričio 13 d. kuopa atvyko į Švenčionis ir apsistojo pradžios mokykloje. Kitą dieną kuopa per Tverėčius nuvyko į Vidžius ir ten apistojo ilgesniam laikui. Vidžiai tuomet priklausė Lietuvos generalinei sričiai ir buvo valsčiaus centras. Vis dėlto didesnė miestelio gyventojų dalis buvo lenkai ir rusai. Čia kuopa dalyvavo operacijose prieš partizanus ir suiminėjo juos remiančius asmenis. Buvęs reprezentacinės kuopos 3-io būrio vado padėjėjas Č. Marčiukaitis savo dienoraštyje 1942 m. lapkričio 16 d. rašė: „[...] banditai randasi dideliame Breslavo (Brėslavijos-past. A. B.) miške. Apylinkės gyventojus plėšia, degina jų trobesius ir šiaip įvairiai terorizuoja. Banditų priskaitoma apie 2500-3000 ginkluoti šautuvais l. k. s. k. (lengvieji ir sunkieji kulkosvaidžiai-past. A. B.) ir patrankomis. [...] Čia jie jaučiasi šeiminingais. Už atimtus produktus bei rūbus išduoda kvitus, gavime pasirašo, mobilizuoja jaunus vyrus, reikalauja ginklų. Vietiniai gyventojai, banditų įbauginti, apie banditus nenori nieko pasakoti, kad vėliau jų kas nors neišduotų ir banditai neatkeršytų. Taigi žinių rinkimas yra gan sunkus. Be to, daug vietos gyventojų yra palankūs

Iš reprezentacinės policijos kuopos gyvenimo

Iš reprezentacinės policijos kuopos gyvenimo

bolševikams [...]“ 1942 m. lapkričio 22 d. kuopa dalyvavo operacijose prieš partizanus Bohino (Bainos) ežero rajone. Sipovičių kaime lietuviai sulaikė du įtartinus asmenis. Nakties metu partizanai apšaudė kuopos 2-o būrio postą ir sužeidė vieną sargybinių. Susidūrimai su partizanais Vidžių apylinkėse buvo gana dažni. Partizanai kartais bandydavo iš Baltarusijos prasiveržti į Lietuvos teritoriją, o kuopos kariai tam trukdė. Vidžių rajone veikė sovietinių partizanų „Spartako“ brigada. Buvusio šios brigados ypatingojo skyriaus viršininko Fiodoro Kopyncevo liudijimu, 1942 m. lapkričio mėnesį Vidžiuose dislokuotas dalinys kartu su vokiečiais surengė operaciją ir jos metu esą nukovė apie 80 partizanų bei sudegino daug kaimų su taikiais gyventojais. Kitas „Spartako“ brigados partizanas – Jefimas Sokolovas liudijo, kad 1942 m. lapkričio mėn. dalyvavo kautynėse su lietuvių ir vokiečių daliniu prie Ozerianų kaimo. Šiose kautynėse žuvo ir buvo sužeisti apytikriai 25 partizanai. Mūšis truko apie tris valandas. Raudoniesiems partizanams pavyko užimti kaimą, bet pasitraukdami baudėjai esą sušaudė daugumą šio kaimo gyventojų. 1942 m. gruodžio 4 d. reprezentacinė kuopa buvo išvykusi į Adutiškio apylinkes daryti kratos kaimuose ir suiminėti partizanų rėmėjus. Pasitaikydavo atvejų, kuomet kuopos kariai sudegindavo partizanų rėmėjų namus. Suimtieji asmenys buvo perduodami policijai. 1942 m. gruodžio 17

d. sovietiniai partizanai Surviliškio dvaro pastate nušovė dvaro vedėją ir prisiplėšė daug turto. Atvykęs į įvykio vietą vienas kuopos būrys partizanų jau neberado. Kitą dieną partizanai sudegino Lentupio paštą ir užpuolė vietos policiją. Tik atvykus į pagalbą Vilniaus policijos mokyklos kursantams, partizanai pasitraukė. Pagal kitus šaltinius, 1942 m. gruodžio viduryje du reprezentacinės kuopos būriai apsistojo Tverėčiuje ir vienas būrys Svyriuose. 1942 m. vasario viduryje visa kuopa buvo sutelkta Svyriuose. Čia kuopa apsigyveno gimnazijos patalpose. Kuopai dažnai tekdavo susidurti su partizanais, tačiau didesnių nuostolių lietuvių kariai nepatyrė. 1943 m. vasario 9 d. reprezentacinė kuopa, vadovaujama lt. Prano Urbutio, kartu su vokiečių žandarmerijos būriu vykdė operaciją prieš partizanus Čeremčicos kaimo (apie 2 km į pietus nuo Naručio ežero) apylinkėse. Operacijai vadovavo vokiečių žandarmerijos lt. Hahnas. Dėl pastarojo klaidų (lt. Hahnas pasirinko puolimui ir atsitraukimui poziciją) operacija buvo nesėkminga.

Tęsinys kitame numeryje

Dviejų lietuvių ažuolų jubiliejai

Birutė ŽEMAITAITĖ, Vilnius

2008 m. rugsėjo 18 d. Signatarų namų salėje (Pilies g. 26, Vilnius) įvyko vakaras, skirtas 1918-ųjų metų Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signatarų kunigo Alfonso Petručio 135-osioms ir Jokūbo Šerno 120-osioms gimimo metinėms paminėti. Jo rengėjai: Lietuvos nacionalinis muziejus, Vasario 16-osios klubas, Lietuvos reformacijos istorijos bei kultūros draugija.

Minėjimas prasidėjo Biržų Vlado Jakubėno muzikos mokyklos moksleivių koncertu. Pranešimą perskaitė prof. Jonas Aničas, kuris įvairiuose archyvuose ir bibliotekose rinkdamas medžiagą knygoms apie Pasvalio Vileišius (išleido 6 kn.), biržiečius J. ir M. Yčus, rado įdomių faktų ir apie A. Petručių, nes juos visus vienijo vienas tikslas – atkurti Lietuvos nepriklausomybę.

Kunigo Alfonso Petručio gyvenimas ir veikla

Alfonsas Petrušis

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras gimė 1873 m. rugpjūčio 4 d. Kateliškių kaime (dab. Biržų r.), valstiečių šeimoje. Mokėsi Šiaulių ir Panevėžio gimnazijose. Dauguma būsimų signatarų politinę veiklą pradėjo dar būdami moksleiviai slaptuose lietuvių moksleivių būreliuose ar tiesiog dalyvaudami protesto akcijose, nukreiptose prieš prievartinį lietuvių moksleivių dalyvavimą stačiatikių pamaldose ar vertimą klasėje kalbėti poterių ir kitas maldas rusiškai. Už tokias akcijas A. Petrušis su dar keliais jaunuoliais iš gimnazijos buvo pašalinti. Nuo 1891 m. studijavo Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune. Per ketverius metus baigė visą kursą, bet dėl per jauno amžiaus kunigu nebuvo iššventintas. 1895-1897 m. mokėsi Lvovo veterinarijos institute, bet nebaigė. 1897 m. įstojo į Vilniaus kunigų seminariją, 1898 m. ją baigęs išvyko į Peterburgą. Ten ketino tęsti studijas Dvasinėje akademijoje, tačiau nepritapo ir grįžo į Vilnių. 1899 m. A. Petrušis gavo kunigo šventimus bei buvo paskirtas vikaru į tuo laiku prestižinę vietą - Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčią. Po kelių mėnesių buvo pasiūstas į Bagdonavos (dab. Baltarusija) parapiją. 1901 m. buvo paskirtas Joniškio (dab. Molėtų r.), 1903 m. – Maišiagalos, 1907 m. – Nalibokų (dab. Balta-rusija) parapijos klebonu. 1908 m. Vilniaus vyskupas perkėlė A. Petručių į Marcinkonis, o 1911 m. – į Pivašiūnus. Čia prie bažnyčios šventoriaus 2006 m. rugpjūtį per Žolinės atlaidus jam buvo pašventintas paminklas. Kunigui labai rūpėjo skriaudžiamos lietuvių tautos likimas, kas trečią sekmadienį sakė lietuviškus

pamokslus. Daug kartų buvo kilnojamas iš vienos parapijos į kitą, nes nuvykęs į jam pavestą parapiją visuomet rūpindavosi, kad kultūrinė ir švietimo veikla vyktų ir lietuvių kalba. Tokiam A. Petručiui nepritarė Vilniaus vyskupijos vadovybė bei vietos pasaulietinė valdžia.

A. Petručio kultūrinė, visuomeninė ir politinė veikla

Kunigas A. Petrušis stengėsi pagerinti kaimo žmonių būklę, įvesti lietuviškas pamaldas, patobulinti poterių kalbą, rūpinosi lietuvių švietimu Vilniaus krašte, kėlė ūkinę būklę bei įsteigė Ūkininkų draugiją. Paprastus žmones žadino per spaudą.

Dalyvavo steigiant lietuviškus laikraščius ir žurnalus, rašė straipsnius, platino spaudą parapijų kaimuose bei miesteliuose. Ypač daug publikacijų parengė „Vilčiai“, „Draugijai“, „Vilniaus žinioms“, „Tėvynės sargui“. 1908 m. A. Petrušis tapo Lietuvių mokslo ir Lietuvių katalikų blaivybės draugijų nariu. 1909 m. dalyvavo Vilniaus vyskupijos kunigų susirinkime, buvo išrinktas į komisiją, kuri turėjo ginti lietuvių tikinčiųjų teises melstis gimtąja kalba. 1911 m. A. Petrušis kartu su kunigais V. Mironu ir J. Novickiu įkūrė „Aušros“ bendrovę, kuri iki 1915 m. leido Vilniaus krašto lietuviams tikintiesiems skirtą žurnalą „Aušra“. 1913 m. talkino kuriant „Ryto“ švietimo draugiją, buvo jos veiklus narys, vadovavo Pivašiūnuose įkurtam „Ryto“ skyriui. Buvo lietuviškų mokyklų ir draugijų steigėjas, pirmųjų lietuvių katalikų periodinių leidinių bendradarbis, Lietuvių mokslo draugijos ir Lietuvių draugijos nukentėjusiems nuo karo šelpti narys, Tautos pažangos partijos narys.

1917 m. liepos 10 d. A. Petrušis kartu su bendraminčiais pasirašė memorandumą Vokietijos kancleriui, kuriame buvo pabrėžiama, kad svarbiausias lietuvių politinis lūkestis – Lietuvos nepriklausomybė. Tų pačių metų rugsėjo 18-22 d. kunigas dalyvavo Vilniuje surengtoje Lietuvių konferencijoje, buvo išrinktas Lietuvos Tarybos nariu. Lietuvių konferencijos Berne (1917 m.) ir Lozanoje (1918 m.) dalyvis.

1918 m. rugsėjo mėn. A. Petrušis, Lietuvos Tarybos pirmininkas A. Smetona ir M. Yčas aplankė popiežiaus nuncijų Miunchene ir Vurtembergo grafą W. von Urachą, kurio kandidatūra svarstyta, viliantis rasti Vokietijai priimtina ir Lietuvai tinkamą vadovą. 1918 m. lapkričio mėn. signataras dirbo Tarybos komisijoje, rengusioje pirmąją laikinąją Lietuvos Respublikos Konstituciją. Daugiau nei kiti važinėjo po kraštą aiškindamas apie Lietuvos tikslus ir Nepriklausomybės Aktą.

1919 m. tapo Valstybės Tarybos Prezidiumo sekretoriumi. Nepriklausomybės kovų metais A. Petručiui iškilo pavojus – 1919 m. lenkų kariai Lietuvos Tarybos narį buvo net dukart suėmę. Antrą kartą įkalintas sugebėjo išsilaivinti ir pasitraukė į Kauną. Ten kurį laiką dirbo Tautos pažangos partijos Centro komiteto sekretoriumi. 1920 m. grįžęs į Pivašiūnus, rėmė steigiamas lietuviškas mokyklas, kartu su mokytoju J. Sabaičiu sutelkė lietuvių šaulių būrį. 1927 m. buvo paskirtas Paparčių parapijos klebonu, 1928 m. perkeltas į Musninkus, kur birželio 28 d. mirė ir palaidotas bažnyčios šventoriuje. Jam atminti pastatyta skulptūra.

1996 m. „Vorutos“ leidykla išleido Viktoro Alekso biografinę apybraižą „Nepriklausomybės akto signataras kun. Alfonsas Petrušis“.

Vasario 16-osios klubo vicepirmininkas, kun. A. Petručio brolio Boleslovo

vaikaitis Kęstutis Petrulis plačiai ir įdomiai papasakojo apie savo giminaitį. Patrioto ir pasišventusio kovotojo už lietuvių šaknys buvo šeimoje. Jis užsiėmė tautine, kultūrine veikla Vilniaus krašte, ir vėliau nesiieškojo turtingesnės parapijos. Pokario laikais tėvai vengė kalbėti apie žymųjį giminės narį, bet vis tiek atsidūrė Sibire. O lietuvių kalbos padėtis dabar Vilniaus krašte galbūt dar blogesnė negu anais laikais, bet seimūnai tuo nesidomi.

Teisininkas Jokūbas Šernas

Jokūbas Šernas

LRIKD vicepirmininkas Donatas Balčiauskas pristatė teisininką, visuomenininką, žurnalistą, 1918 m. Vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarą Jokūbą Šerną. Jis gimė 1888 m. birželio 14 d. Jasiškių k., Biržų apskr., evangelikų reformatų ūkininkų Martyno ir Elžbietos Šernų šeimoje. Pabaigęs Nemunėlio Radviliškio pradinę mokyklą 1903 m. įstojo į Slucko reformatų gimnaziją. Iš jos pašalintas dėl politinės veiklos 1910 m. baigė Tartu privačią gimnaziją, o 1914 m. – teisę Peterburgo universitete. Jau tuo metu aktyviai dalyvavo Peterburgo lietuvių studentų kultūrinėje veikloje bei vienerius metus vadovavo studentų būreliui, kuris tyrinėjo lietuvių kultūrą. Baigęs studijas J. Šernas apsigyveno Vilniuje. Redagavo „Lietuvos žinias“, dalyvavo lietuvių kultūrinių, švietimo ir visuomeninių draugijų veikloje. Kartu su J. Basanavičiumi, A. Smetona, S. Kairiu, A. Stulginskiu, J. Vileišiu bei kitais aktyviais lietuvių visuomenės atstovais svarstė Lietuvos politinės ateities perspektyvas. Šio sambūrio nariai parengė okupacinei valdžiai skirtų dokumentų, kuriuose reikalavo kraštui suteikti kultūrinių ir politinių laisvių. Kartu su bendraminčiais daugelį dokumentų taip pat pasirašė J. Šernas. 1915-1918 m. dirbo istorijos mokytoju Vilniaus lietuvių gimnazijoje.

J. Šernas organizavo ir dalyvavo 1917 m. rugsėjo 18-22 d. Vilniuje surengtoje Lietuvių konferencijoje. Buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą, tapo jos generalliniu sekretoriumi. Ketvirtojoje Lietuvos Vyriausybėje - ministru be portfelio. Jo brolis kunigas Adomas į Tarybą nepateko, tačiau ir dabar vartojame šio pasiūlytą žodį „nepriklausomybė“. J. Šernas priklausė Tautos pažangos partijai. Dalyvavo evangelikų reformatų bažnyčios veikloje – kasmet vykdavo į Sinodo susirinkimus, skatino ir lešomis rėmė tikinčiųjų kultūrinį ir visuomeninį darbą.

1923-1926 m. buvo „Savivaldybės“ žurnalo steigėjas ir redaktorius, nuo 1925 m. – Vidaus reikalų ministerijos Savivaldybės departamento organizato-

rius ir pirmasis jo direktorius, Prekybos ir pramonės banko direktorius. Mirė 1926 m. liepos 31 d. Kaune, palaidotas Nemunėlio Radviliškyje.

Pastangos dėl Mažosios Lietuvos likimo

Su Lietuvos Tarybos delegacija J. Šernas vyko į Berlyną, kur 1918 m. spalio 20 d. susitiko su Vokietijos kancleriu M. von Badenu. Tarybos nariai gavo Vokietijos pritarimą, kad jie patys gali nuspręsti Lietuvos politinę santvarką, sudaryti vyriausybę ir nustatyti santykius su kaimyninėmis šalimis. 1919 m. balandžio-spalio mėn. dirbusiame M. Sleževičiaus sudarytame ministrų kabinete J. Šernas buvo ministru „be portfelio“. Lietuvos Taryba signatarą delegavo į Mažosios Lietuvos lietuvių organizaciją – Prūsų Lietuvos tautinę tarybą. J. Šerno pastangomis 1920 m. kovo 20 d. į Lietuvos Tarybą buvo įtraukti trys Mažosios Lietuvos atstovai.

Jis labai stengėsi, kad Lietuvai būtų sugražintas Klaipėdos kraštas. Prūsų Lietuvos Tautinė Taryba dar 1919 m. balandį įteikė Taikos konferencijai Paryžiuje deklaraciją, kad „Mažoji Lietuva būtų priglauta prie Didžiosios Lietuvos“, de ja, ir deklaracijos, ir Lietuvos valstybės delegacijos reikalavimų buvo patenkinta tik maža dalis – Lietuvai pripažintas Klaipėdos kraštas tik iki Nemuno. Dėl to įvyko speciali Valstybės Tarybos sesija, skirta Mažajai Lietuvai; J. Šernas tam įvykiui prisiminti parengė bei išleido knygą „Kovo 20 diena“, kurioje pateikta Prūsų tautos istorija ir tą dieną posėdyje pasakytos kalbos. 1921 m. Valstybės Tarybos nutarimą pakartojo Steigiamasis Seimas, pareikšdamas, kad Mažoji Lietuva yra neatskiriama nepriklausomos Lietuvos valstybės dalis, tačiau tik po sėkmingo 1923 m. sausio 15 d. lietuvių Klaipėdos krašte sukilimo, Klaipėda ir jos kraštas išsijungė į Lietuvos sudėtį.

Vasario 16-osios klubo garbės pirmininkas J. Šerno sūnėnas Vilniaus evangelikų reformatų kunigas Tomas Šernas pastebėjo, kad daug signatarų kilo iš Lietuvos pakraščių, kurie labiausiai suprato tautiškumo problemą. Pasak jo, tie pakraščiai buvo labiausiai išsivystę. J. Šerno sūnus Jokūbas gyvena Romoje, dvi vaikaitės – Paryžiuje ir Vilniuje. J. Šernas buvo protestantas, o A. Petrušis – katalikas. Nepaisydami konfesijų, katalikai ir reformatai įkūrė mokyklą Biržuose.

Kairieji ir dešinieji, reformatai ir katalikai prieš 90 metų vasario 16-ąją padarė labai didžiulį bei reikšmingą dalyką, nes sugebėjo susivienyti vienam bendram tikslui „vardan tos Lietuvos“.

Baltijos jūros šalių tarpregioninio bendradarbiavimo konferencija

Gediminas PAVIRŽIS, Vilnius

Rugsėjo 17-19 d. Kaune Kauno apskrities viršininko administracijos iniciatyva vyko metinė Baltijos jūros šalių tarpregioninio bendradarbiavimo konferencija. Jos pagrindinis devizas – Baltijos jūros šalių ateities vizija ir ateities vystymosi strategija. Konferencijoje dalyvavo Europos Komisijos Regioninės politikos departamento generalinis direktorius Dirk Ahner, daug kitų garbių svečių iš visų aplinkinių valstybių. Vienas iš konferencijos organizatorių ir rėmėjų buvo Europos Sąjungos (ES) Regionų Komitetas (RK). Šio Komiteto Prezidentas Luc Van den Brande pakvietė dalyvauti konferencijoje Lietuvos delegacijos ES RK vadovą Gediminą Paviržį.

Malonu, kad toks svarbus Baltijos jūros regiono šalių forumas organizuotas Lietuvoje. Labai išsami, plati ir visaapimanti darbotvarkė, kurios pranešėjai labai autoritetingi specialistai, politikai neabejotinai padės numatyti šio ES regiono viziją, suformuoti darnų įvairių gyvenimo sričių vystymą, prisidės prie žmonių gyvenimo kokybės kilimo.

ES Regionų Komitetas, kaip regionų ir savivaldybių rinktų atstovų politinė institucija, ne tik tamptariai bendradarbiauja su Europos asociacijomis, atstovaujančiomis regionų ir vietos valdžią, tačiau labai palaiko ES regionų šalių, turinčių bendrų interesų ekonominių, kultūrinių, socialinių, švietimo, sveikatos ir kitose srityse, bendradarbiavimą.

Baltijos jūros šalių regionas turi daug bendro. Malonu buvo girdėti gražius žodžius apie Baltijos jūros šalių aukštą išsivystymo lygį. Visgi greta labai išvystytų Vokietijos, Skandinavijos šalių ekonomikų naujai atgavusioms nepriklausomybę valstybėms, taip pat ES rytų kaimynėms dar toli iki jų ekonominių pasiekimų. Labai svarbios visoms šalims šioje konferencijoje nagrinėtos aplinkos apsaugos, transporto (jūros, autokelių, geležinkelių), logistikos, energetikos, žinių visuomenės plėtros, komunikacijos, turizmo temos. Išsakytos Lietuvos energetinės problemos dėl Ignalinos AE sustabdymo ir elektros tiltų statybos.

ES Regionų Komitetas palaiko regioninius ryšius su kaimyninėmis šalimis ir už ES sienų. Konferencijoje akcentuotas pageidavimas kuriant strategiją nepamiršti ir Baltarusijos. Lietuvai tai labai aktualu, nes turime su šia kaimyne 650 km. sieną, kuri šiuo metu atskyrė šeimas, gimines anksčiau gyvenusias praktiškai kartu. Bendravimas valstybiniame lygmenyje neturi atsiliepti regioniniuose ar savivaldybių lygiuose. Bendraudami supažindiname su savo pasiekimais, problemomis, o tai geriausia agitacija

ir demokratijos pamoka. Jau šiuo metu mes turime gražių bendravimo pavyzdžių su Baltarusijos institucijomis Euroregionuose, naikinant parazitinius Nemuno aukštupyje prie Lietuvos sienos ir kt.

Baltijos jūros regiono rytinei daliai dinamiškai besivystantis gyvenimas pereinantis iš planinės į rinkos ekonomiką, žmonių aktyvumas ir iniciatyvos, nuosavybės atkūrimas, greta neabejotinai gerų pokyčių, pažėrė ir problemų, tarkim, viena iš jų miestų plėtra, tema, kuri nebuvo nepaliesta.

Darnus visais atžvilgiais miestų vystymas reiškia sveiką, patogų ir malonų juose gyvenimą. Iššūkių, kuriuos iškėlė kylančios energetinių išteklių kainos bei apsirūpinimas jais ateityje, verčia galvoti ne tik apie energetinių tinklų, tradicinių jėgainių plėtrą, atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimą, vėjo, hidrotechninių, geoterminių jėgainių pajėgumų vystymą. Ne mažiau svarbus taupus šių išteklių naudojimas, taip pat teritorijų planavimas, miestų apstatymas, transporto kamščių mažinimas, visuomeninio transporto prioriteto atgaivinimas, daugiabučių namų, pastatytų pastatytų tarybiniais metais atnaujinimas.

Ekonomikos kilimas, mažų ir vidutinių įmonių plėtra ir dėmesys joms įgalina gerinti žmonių gerovę, jų socialinę nepriklausomybę, žmogišką orumą. Tai konferencijoje buvo viena iš pagrindinių temų.

Gera vertinta Euroregionų veikla. Jų patirtis ir įgyvendinami projektai skatina tarpvalstybinį pasienio bendradarbiavimą, kelia vietos ekonomiką, visuomenės atsakingumą ir demokratiją.

Nuostabu, kad konferencijos atskiroje sesijoje jaunimas nagrinėjo opias problemas, kurė ateities viziją. RK, svarstydamas jaunimo reikalus visada akcentuoja ne tik darbinį igūdžių praktinį pritaikymą besimokant, bet ir jaunimo pritraukimą prie savivaldos tvarkymo reikalų, supažindinant su sprendžiamais klausimais, galimybėmis. Aktyvumo didinimas tarp jaunimo (moksleivių) labai atsakingas ir būtinas uždavinys.

Kalbėdamas konferencijoje pabrėžiau, kad esu didelis optimistas. ES ateitis – mūsų rankose. Ir nors ES rytinės šalys paliko nemažai mūsų piliečių, daugelis, įgiję praktikos, grįš ir ras vietą savo tėvynėje. Mūsų piliečiai gabūs, išsilavinę, jie sugeba prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų. Mes savo ruožtu turėtume padėti jiems save realizuoti.

Dalyvavę aukštas pareigas užimantys pareigūnai patikino, kad visos išsakytos mintys bus išsamiai apsvaistytos ir atitinkamai įvertintos.

Kviečiame į Rytų Lietuvos atstovų antrąją suvažiavimą

Rytų Lietuvos atstovų antrasis suvažiavimas prasidės spalio 8 d. 17.30 val. Vilniaus mokytojų namų didžiojoje salėje.

Suvažiavimo tikslai:

- 1) paminėti Vilniaus dieną – Lenkijos įvykdyto Rytų Lietuvos užgrobo 88-ąsias ir teisėto grįžimo Lietuvai 69-ąsias metines;
- 2) įvertinti dabartinę padėtį pietryčių Lietuvoje;
- 3) priimti nutarimus, perrinkti Rytų Lietuvos atstovų tarybą.

Laikantis Lietuvos Respublikos konstitucijos įstatymų, atstovus į Rytų Lietuvos antrąją suvažiavimą deleguoja Vilniaus, Šalčininkų, Trakų, Švenčionių, Ignalinos rajonų ir Vilniaus miesto visuomeninės organizacijos.

Rytų Lietuvos reikalų taryba

Gerb. Rinkėjau,

Padėk gerinti ekonominę, socialinę, politinę, visuomeninę ir kultūrinę padėtį Lietuvoje, aktyviai balsuok už Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų sąrašą ir jame pasirink 5 tinka-miausius Tau ir Lietuvai kandidatus.

Mūsų rekomenduojami kandidatai, kurie verti

LR Seimo mandato:

1. Gintaras Songaila, Nr. 10 (ir Kėdainių apygarda)
2. Rytas Kupčinskas Nr. 16 (ir Aleksoto-Vilijampolės apygarda)
3. Algimantas Birbilas Nr. 20 (ir Vilkavičio apygarda)
4. Inija Trinkūnienė Nr. 70 (ir Ignalinos-Švenčionių apygarda)
5. Gintautas Jakimavičius Nr. 37 (ir N. Vilnios apygarda)
6. Kazimieras Uoka Nr. 40 (ir Elektrėnų-Kaišiadorių apygarda)
7. Romas Batūra Nr. 74 (Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų sąrašo Nr. 5)
8. Tomas Baranauskas Nr. 80 (ir Širvintų-Vilniaus apygarda)
9. Albertas Koviera Nr. 30 (ir Akmenės-Joniškio apygarda)
10. Vidmantas Žilius Nr. 139 (Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų sąrašo Nr. 5)

*Lietuvių etninės kultūros draugija
Lietuvių švietimo draugija „Rytas“
Vilniaus krašto lietuvių sąjunga išėvijoje
„Vilnijos“ draugija*

Apsilankykite akių ligų klinikoje

Norime pristatyti nevalstybinę gydymo įstaigą – UAB „Lirema“ Akių ligų kliniką. Čia dirba aukštos kvalifikacijos gydytojai-oftalmologai ir atliekamos mikrochirurginės akių operacijos. Įstaiga įsikūrusi Vilniuje, neseniai atidarytas filialas Klaipėdoje. Klinika privati, aprūpinta modernia chirurgine bei diagnostine įranga. Veiklą pradėjo prieš penkerius metus, per visą jos istoriją apsilankė daugiau nei 10000 pacientų.

UAB „Lirema“ Akių ligų klinikai vadovauja gydytoja - oftalmologė mikrochirurgė Lilija Socevičienė. Čia dirba gydytojos - Lina Socevičienė, Laura Bagdonaitė ir Vilija Tolutienė. Konsultuoja bei operuoja vaikų akių gydytojas Jūratis Žukauskas, gydytojas Andrius Ruzgys. Įstaigos gydytojai gilina savo žinias ir praktinius igūdžius Lietuvos bei užsienio konferencijose, universitetinėse klinikose. Gydant ligonius taiko pažangiausius gydymo metodus.

Čia atliekamos kataraktos, regėjimo korekcijos, žvairumo, vokų plastinės, šalto miežio ir vokų auglių pašalinimo operacijos. Labiausiai paplitusi akių liga tarp vyresnio amžiaus žmonių – katarakta, kuria sergant rega vis silpsta, kol visiškai apankama. Ji gali būti gydoma tik chirurginiu būdu. Kuo anksčiau kreipiamasi į gydytojus, tuo greičiau ir geresnių pooperacinių rezultatų galima tikėtis. Už šią operaciją ligoniui mokėti nereikia – įstaiga sudariusi sutartį su teritorine ligonių kasa, kuri ir apmoka už suteikiamas paslaugas. Tačiau pacientas turi pasirinkti ir nusipirkti dirbtinį lęšiuką, geresnes operacines medžiagas, kurių nekompensuoja ligonių kasos. Tai pacientui kainuoja 650 litų. Vis dažniau atliekamos regėjimo korekcijos operacijos, po kurių žmogui nereikia nešioti akinų ar kontaktinių lęšių. Už visas kitas, išskyrus kataraktą, pacientai moka patys. Galima mokėti išsimokėtinai.

Kreipiantis reikia registruotis telefonu - Vilniuje (8~5) 2159595, Klaipėdoje (8~46) 459545. Pirminės gydytojo konsultacijos kainą 90 Lt. Pensininkams ir neįgaliesiems teikiama nuolaida - paslaugos kaina 60 Lt. Atvykstant pas gydytoją siuntimas neprivalomas. Esant medicininėms indikacijoms, pačioje klinikoje išrašys nedarbingumo pažymėjimą ar kompensuojamus vaistus akių ligoms gydyti.

UAB „Lirema“ informacija

„Voruta“ parduodama

- K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
- K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
- K190 Vilnius, Gedimino pr. 7
- K200 Vilnius, Gedimino pr. 13
- K26 Vilnius, Sodų g. 22
- K44 Vilnius, J.Lelevelio g. 2
- K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
- K48 Vilnius, Gedimino pr. 2
- K5 Vilnius, Sodų g. 22
- K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
- K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
- K78 Trakai, Vytauto g. 90
- K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
- K85 Trakai, Vytauto g. 37
- K9 Grigiškės Kovo 11-osios g. 25a
- K91 Vilnius, Geležinkelio g. 4
- K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
- K236 Kaunas, Laisvės al./Ožėskienės g.
- K466 Panevėžys, Savanorių g. 5
- K558 Šiauliai, Tilžės g. 109
- K436 Marijampolė, Stoties g. 2
- K400 Alytus, Jotvingių g. 10
- K562 Palanga, Vytauto g. 94

Trakų žemė

Trakų rajono laikraštis „Trakų žemė“

priima reklamą, skelbimus, pranešimus, sveikinimus, užuojautas.

Kreiptis tel./faks..:

8 528 55331

8 528 512 66

mob. 8 605 19302

arba el.paštą

trakuzeme@voruta.lt

voruta@voruta.lt,

Naujoji g. 16, Trakai

Voruta
Visos prekių ženklų teisės saugomos

Prenumeratos indeksas 0135

© Voruta 2008. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta“, yra VŠĮ „Vorutos“ fondo (įmonės kodas 181392738) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.

Redakcinė kolegija:

Dr. Arūnas Bubnys, dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, Gediminas Paviržis, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius).

© Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devyniolikieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktoriė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1200 egz.

Ieva Jankutė, Lietuva
Tadas Stomma, JAV
Marija Remienė, JAV
Bronius Saplys, Kanada

Spaudos radijo ir televizijos
rėmimo fondas
Vilniaus krašto lietuvių
sąjunga išėvijoje

Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66. El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt, voruta@voruta.lt. Interneto svetainė: <http://www.voruta.lt>

Redakcija: Aleksandras Adamkavičius (vyr. redaktoriaus pavaduotojas), Martynas Buiys, Albina Trečiokienė (buhalterė), Aukšė Kekytė, Birutė Žemaitaitytė, Juozas Vercinkevičius